educ_2024_121

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА

ФАКУЛЬТЕТ ПЕДАГОГІКИ, ПСИХОЛОГІЇ ТА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

КАФЕДРА ПЕДАГОГІКИ ТА МЕТОДИКИ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

РОЗВИТОК САМОСТІЙНОЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Кваліфікаційна робота
Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

Виконала:
студентка 2 курсу, 632 групи
спеціальності 013 «Початкова освіта»
ПІЦЬ НАТАЛІЯ ФРІЗАНІВНА

*Керівник:***канд. пед. наук,**
доц. Прокоп І.С.

До захисту допущено
на засіданні кафедри
протокол № ___ від _____2023 р

Зав. кафедрою _____ проф. Романюк С. З.

ЧЕРНІВЦІ – 2023

АНОТАЦІЯ

Піць Н.Ф. Розвиток самостійної пізнавальної діяльності молодших школярів засобами дистанційного навчання.– Рукопис.Магістерська робота на здобуття освітнього ступеня магістра зі спеціальності 013 Початкова освіта. – Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича. – Чернівці, 2023. – 119 с.

Кваліфікаційна робота присвячена актуальній та важливій проблемі розвитку самостійної пізнавальної діяльності молодших школярів з використанням засобів дистанційного навчання. Робота складається з двох розділів, кожен з яких розглядає окремі аспекти даної проблеми.

У першому розділі «Теоретичні засади проблеми розвитку самостійної пізнавальної діяльності молодших школярів засобами дистанційного навчання» проводиться ретроспективний аналіз досліджень у науковій літературі щодо цієї проблеми, висвітлюються психолого-педагогічні аспекти поняття «самостійна пізнавальна діяльність молодших школярів» та розглядається специфіка розвитку цієї діяльності у дітей молодшого шкільного віку. Окрема увага приділяється ролі дистанційного навчання у розвитку самостійної пізнавальної діяльності учнів початкової школи.

Другий розділ «Організаційно-педагогічні умови розвитку самостійної пізнавальної діяльності молодших школярів засобами дистанційного навчання» присвячений дослідженню організаційних та педагогічних аспектів розвитку самостійної пізнавальної діяльності молодших школярів з використанням дистанційного навчання. Автором обґрунтовуються організаційно-педагогічні умови для ефективного розвитку цієї діяльності, зокрема дотримання вимог до засобів дистанційного навчання, застосування системно-діяльнісного підходу до використання програмних засобів дистанційного навчання та готовність вчителів початкових класів до розвитку самостійної пізнавальної діяльності молодших школярів через дистанційне навчання.

Магістерська робота спрямована на вивчення та розробку практичних рекомендацій щодо впровадження дистанційного навчання як засобу розвитку самостійної пізнавальної діяльності учнів початкової школи. Робота враховує актуальні вимоги до сучасної освіти та розвитку молодших поколінь, підкреслюючи значущість розвитку навичок самостійного навчання та пізнавальної активності учнів.

*Ключові слова:*самостійна пізнавальна діяльність, пізнавальна активність, пізнавальна діяльність, самостійна робота, самостійна навчальна діяльність, дистанційне навчання, змішане навчання, технологія «перевернутий клас», онлайн навчання, офлайн навчання.

ABSTRACT

Pits N.F. Development of independent cognitive activity of younger schoolchildren by means of distance learning. – Manuscript. Master's Degree Program for Master's Degree in Specialty 013 Primary Education. – YuriyFedkovychChernivtsi National University. – Chernivtsi, 2023. – 119 p.

The qualification work is devoted to the actual and important problem of the development of independent cognitive activity of junior high school students using distance learning tools. The work consists of two sections, each of which considers separate aspects of this problem.

In the first chapter, "Theoretical foundations of the problem of the development of independent cognitive activity of junior high school students by means of distance learning", a retrospective analysis of research in the scientific literature on this problem is carried out, the psychological and pedagogical aspects of the concept of "independent cognitive activity of junior high school students" are highlighted, and the specifics of the development of this activity in children of junior high school are considered. school age Special attention is paid to the role of distance learning in the development of independent cognitive activity of primary school students.

The second section "Organizational and pedagogical conditions for the development of independent cognitive activity of junior high school students by means of distance learning" is devoted to the study of organizational and pedagogical aspects of the development of independent cognitive activity of junior high school students using distance learning. The author substantiates the organizational and pedagogical conditions for the effective development of this activity, in particular compliance with the requirements for distance learning tools, the application of a system-activity approach to the use of software tools for distance learning and the readiness of primary school teachers to develop the independent cognitive activity of younger schoolchildren through distance learning.

The master's work is aimed at the study and development of practical recommendations for the implementation of distance learning as a means of developing the independent cognitive activity of elementary school students. The work takes into account the current requirements for modern education and development of younger generations, emphasizing the importance of the development of independent learning skills and cognitive activity of students.

Key words: independent cognitive activity, cognitive activity, cognitive activity, independent work, independent educational activity, distance learning, mixed learning, flipped classroom technology, online learning, offline learning.

ЗМІСТ

Вступ 6

Розділ 1. Теоретичні засади проблеми розвитку самостійної пізнавальної діяльності молодших школярів засобами дистанційного навчання 10

1.1. Ретроспективний аналіз проблеми розвитку самостійної пізнавальної діяльності у науковій літературі 10

1.2. Психолого-педагогічна наука про сутність поняття «самостійна пізнавальна діяльністьмолодших школярів» 17

1.3. Специфіка розвитку самостійної пізнавальної діяльності дітей молодшого шкільного віку 31

1.4. Дистанційне навчання як засіб розвитку самостійної пізнавальної діяльність учнів початкової школи 39

Висновки до першого розділу 47

Розділ 2. Організаційно-педагогічніумови розвитку самостійної пізнавальної діяльності молодших школярів засобами дистанційного навчання 49

2.1. Діагностика рівніврозвитку самостійної пізнавальної діяльності учнів початкової школи 49

2.2. Обґрунтування організаційно-педагогічних умов розвитку самостійної пізнавальної діяльності молодших школярів засобами дистанційного навчання 58

2.2.1. Використання методики змішаного навчання з метою розвитку самостійної пізнавальної діяльності учнів початкової школи 58

2.2.2.Системно-діяльнісний підхід у використанні різних програмних засобів дистанційного навчання з метою розвитку самостійної пізнавальної діяльності учнів початкової школи 67

2.2.3.Створення батьками ситуації успіху у процесі дистанційного навчання як умова розвитку самостійної пізнавальної діяльності молодших школярів 76

Висновки до другого розділу 81

Висновки 82

Список використаних джерел 86

Додатки 95

ВСТУП

Актуальність дослідження. Високі темпи науково-технічного прогресу та зміни у соціальній, економічній, політичній та культурній сферах життя висувають все нові вимоги до людини, спонукаючи її до інтелектуального розвитку, до особистісного та професійного зростання. Стрімкий прогрес у різноманітних галузях науки передбачає наявність у кваліфікованого спеціаліста не тільки відповідних знань, умінь і навичок, а й його націленості на досягнення високих результатів та прагнення до постійного самовдосконалення.

Позитивне ставлення до підвищення самостійності дітей молодшого шкільного віку формувалося на усіх етапах розвитку людського суспільства, починаючи з найдавніших часів. В останні роки в процесі навчання стали надавати особливого значення питанню пізнавальної самостійності, що ознаменувало новий напрямок наукових досліджень, і зробило істотний внесок у теорію та практику процесу навчання.

Формування пізнавальної самостійності як стійкої риси особистості є однією з цілей навчання, а також необхідною умовою оволодіння новими знаннями в умовах сучасної освіти, що характеризується постійним зростанням обсягів знань, умінь та навичок, різноманіттям та доступністю джерел інформації.

Актуальність проблеми розвитку самостійної пізнавальної діяльності молодших школярів засобами дистанційного навчання обумовлена сучасними вимогами до освіти та навчальних процесів. У контексті Державного стандарту початкової освіти та сучасних тенденцій в освіті, акцент робиться на розвитку ключових компетенцій учнів, до яких належить і самостійність у навчальній діяльності. Пандемія COVID-19 і ті реалії, в яких опинилася України через повномасштабне вторгнення росії, підкреслила важливість дистанційного навчання як засобу надання доступу до освіти в умовах обмежень. Доступність технологій та інтернет-ресурсів робить цей формат навчання ефективним і досить реалізовним. Сучасні педагогічні

підходи акцентують на активній ролі учня у навчальному процесі та розвитку його самостійності та ініціативи. Розвиток самостійної пізнавальної діяльності допомагає розвивати критичне мислення, аналітичні та творчі навички, що стають важливими в умовах сучасного світу. Таким чином, проблема розвитку самостійної пізнавальної діяльності молодших школярів засобами дистанційного навчання має високу актуальність та важливість у сучасній освітній системі.

Стан дослідження проблеми.Змістовний внесок в розробку проблем розвитку пізнавальної діяльності школярів зробили М.Данилов, Д.Годовікова, М.Лісіна, Т.Зубкова і багато інших педагогів. Проблемам дистанційного навчання з використанням інформаційних технологій приділили свої праці такі зарубіжна та вітчизняні вчені: Р.Гуревич, Д.Опеншоу, І.Хорев, М.Жалдак, Ю.Жук та ін.; питання педагогічних підходів до комп'ютеризації освітнього процесу досліджували: Б.Гершунський, І.Підласий; дидактичним властивостям комп'ютерних засобів та методам творчого навчання за допомогою телекомунікаційних засобів присвятили свої праці Є.Полат, Г.Андріанова, А.Хуторський. Науково-педагогічні засади дистанційного навчання простежували такі вітчизняні науковці, як В.Кухаренко, В.Рибалка, В.Олійник, Н.Сиротенко, П.Стефаненко та ін.

Разом із тим, розвиток пізнавальної діяльності молодших школярів засобами дистанційного навчання комплексно не висвітлено, що і зумовило вибір нами теми кваліфікаційного дослідження: «Розвиток самостійної пізнавальної діяльності молодших школярів засобами дистанційного навчання».

Об'єкт дослідження – розвиток самостійної пізнавальної діяльності молодших школярів.

Предмет дослідження – організаційно-педагогічні умови розвитку самостійної пізнавальної діяльності молодших школярів засобами дистанційного навчання.

Мета дослідження – теоретичне обґрунтування організаційно-педагогічних умов розвитку самостійної пізнавальної діяльності учнів початкової школи засобами дистанційного навчання.

Завдання дослідження:

- здійснити аналіз наукової літератури щодо розкриття основних понять дослідження;
- розкритиспецифіку розвитку самостійної пізнавальної діяльності учнів молодшого шкільного віку;
- емпірично дослідити рівнірозвиткусамостійної пізнавальної діяльності молодших школярів;
- обґрунтувати організаційно-педагогічні умови розвитку самостійної пізнавальної діяльності молодших школярів засобами дистанційного навчання

*Методи дослідження:*теоретичні (аналіз історичної та психолого-педагогічної літератури, узагальнення, синтез, систематизація; емпіричні – діагностичні методики вивчення рівні розвитку самосвітної пізнавальної діяльності молодших школярів, спостереження за пізнавальною активністю дітей молодшого шкільного віку, констатувальний експеримент; кількісні і якісні інтерпретації та узагальнення даних дослідження.

*Теоретична значущість дослідження*Теоретичне значення дослідження полягає в розширенні наукового розуміння процесу розвитку самостійної пізнавальної діяльності молодших школярів засобами дистанційного навчання. Дослідження дозволяє глибше розібратися у психологічних, педагогічних та методологічних аспектах розвитку самостійної пізнавальної діяльності в контексті сучасних освітніх технологій. Воно сприяє розробці нових методик та підходів до навчання, що можуть бути корисні для вчителів, педагогів, та інших учасників освітнього процесу. Розуміння процесу розвитку самостійної пізнавальної діяльності в умовах дистанційного навчання сприяє покращенню навчальних програм та методів

навчання, що, в свою чергу, може позитивно вплинути на якість освіти та навчальні досягнення учнів.

Отже, теоретичне значення дослідження полягає в розширенні знань про процес розвитку самостійної пізнавальної діяльності молодших школярів та його зв'язку з дистанційним навчанням, що може сприяти покращенню педагогічної практики та досягненню кращих результатів у навчанні.

*Практична значущість дослідження*Практичне значення дослідження розвитку самостійної пізнавальної діяльності молодших школярів засобами дистанційного навчання є вельми важливим і актуальним у сучасних умовах освіти. Дослідження надає вчителям та педагогам інформацію та інструменти для підготовки та підтримки молодших школярів у розвитку самостійності. Вчителі можуть впроваджувати нові методики та педагогічні підходи, що сприяють формуванню цієї важливої компетенції; а учням можливість більш самостійно виявляти свої здібності та інтереси, розвивати навички самоорганізації та самоконтролю, що є корисними навичками для подальшого навчання та життя. Результати дослідження можуть служити основою для перегляду та модернізації навчальних програм, щоб вони більше враховували потреби та можливості молодших школярів у розвитку самостійності. Врахування результатів дослідження сприяє оптимізації дистанційного навчання, роблячи його більш ефективним та відповідним потребам учнів.

Структура дослідження. Магістерська робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного з розділів, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ САМОСТІЙНОЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

1.1. Ретроспективний аналіз проблеми розвитку самостійної пізнавальної діяльності у науковій літературі

Самостійна пізнавальна діяльність здобувачів освіти є складним явищем, яке об'єднує в собі наступні важливі педагогічні поняття: «пізнавальна діяльність», «самостійна діяльність» і «навчальна діяльність».

Питання щодо навчання самостійності, а також проблеми самопізнання та самовдосконалення викликали інтерес у філософів з давніх часів, зокрема, у давньогрецьких філософів Аристотеля, Демокріта, Платона, Сократа та ін. Дана проблема набула актуальності ще до того, як педагогіка стала окремою самостійною наукою.

Подальше обговорення цих питань можна відслідкувати в роботах вчених доби Відродження, таких як П.Бернарді, І.Вишенський, М.Монтень, Е.Роттердамський, а також у епоху Просвітництва, включаючи Я.Козельського, Я.А.Коменського, Й.Песталоцці, Ф.Прокоповича, Ж.-Ж.Руссо, Г.Сковороду та ін.

Представниками першого напрямку – філософсько-педагогічного, який сягає глибокої давнини, були античні філософи, надавали великого значення самостійній навчальній діяльності особистості та самопізнанню.

У своїх творах «Федр» і «Файдрос» Платон розглядав філософську самонавчаність через спілкування та розмірковування, важав, що навчання повинно сприяти саморозвитку розуму та підкреслював важливість діалогу й дискусії для досягнення істини [43].

Аристотель підкреслював важливість самостійного мислення та філософського розгляду. Він вважав, що навчання повинно спонукати особистість до аналізу і власного розуміння, виділяв поняття

епістеме(знання) та фронесіс (практичний розум), вказуючи на важливість обох для повноцінного розвитку особистості [73].

Сократ вважав, що істинне знання приходить через самопізнання. Він сприяв розвитку критичного мислення шляхом запитань і діалогу з іншими. Вважав себе «вагонеткою пізнання» і закликав інших до власного розмірковування та пошуку істини [73].

Загалом, античні філософи вбачали у самостійній навчальній діяльності особистості необхідну передумову для досягнення мудрості та істини. Вони підкреслювали важливість розумового розвитку та самопізнання через розмірковування, дискусію і внутрішній пошук.

У епоху Середньовіччя погляди на самостійну навчальну діяльність особистості були досить відмінними не лише від сучасних уявлень про навчання, але далеких навіть від епохи Античності.

У середньовіччі домінувала роль церкви у сфері освіти. Навчання було залежним від догми і канонів християнської церкви, яка контролювала освіту, навчальні програми були спрямовані на релігійну і моральну інструкцію. В середньовіччі навчання в основному передавалося учням від вчителів без акценту на самостійну діяльність. Учні великою мірою служили для поширення та збереження знань, а не для їх створення або критичного аналізу.

Середньовічна освіта надавала велику перевагу вивченню латинської мови і класичним текстам, таким як твори античних філософів і вчених. Вивчення цих текстів було важливим елементом освіти, але ставлення до їхньої інтерпретації було досить догматичним [28].

У середньовіччі навчання мало загальну спрямованість і не приділяло великої уваги індивідуальним потребам чи здібностям учнів, освіта була стандартизованою та загальною. Доступ до освіти в основному еліта мала, інші прошарки суспільства були обмежені у можливостях отримати освіту. Це обмеження розповсюджувалося на основі становища та соціального статусу.

Узагальнюючи вищесказане, можемо стверджувати, що у середньовіччі підхід до самостійної навчальної діяльності особистості був досить обмеженим, піддавався впливу церковної доктрини та авторитарним підходам до освіти [28]. Роль самостійної діяльності учнів нівелювалася порівняно зі сучасними уявленнями про навчання і розвиток особистості.

Учені епохи Відродження також зробили важливий вклад у розвиток освіти та мали свої власні погляди на важливість самостійної навчальної діяльності особистості. П'єтро Бернарді був італійським філософом і педагогом, підкреслював важливість активності учнів у процесі навчання та самостійної навчальної діяльності для досягнення істинного розвитку.

Іоанн Вишенський, польський педагог, акцентував увагу на індивідуальному підході до навчання. Він вважав, що вчитель повинен створити сприятливі умови для самостійної роботи учнів та розвитку їхнього критичного мислення [43].

Мішель де Монтень, французький філософ та есеїст, висловлював ідеї про важливість самостійного мислення та розглядав самонавчання як ефективний спосіб освіти. Він підкреслював важливість внутрішнього розвитку особистості.

Еразм Роттердамський був голландським гуманістом і письменником, підтримував ідею, що навчання має бути активним та цікавим для учнів і надавав великий значення самостійному пошуку знань.

Петро Русин, український педагог і письменник, акцентував увагу на важливості практичної освіти і розвитку самостійності учнів, підкреслював роль вчителя як наставника і підтримував навчання через самостійну діяльність [73].

Євграф Славінецький, український педагог і письменник, висловлював ідеї про необхідність розвитку навички мислення та самостійності в учнів, вірив, що навчання має сприяти розвитку особистості.

Загалом, учені епохи Відродження ділили переконання у важливості самостійної навчальної діяльності особистості та підкреслювали значення

індивідуального підходу до навчання, розвитку мислення та активності учнів у процесі навчання. Вони відіграли важливу роль у формуванні сучасного уявлення про навчально-виховний процес.

У період Нового часу розвиток самостійності було спрямовано більше на навчання. Це підтверджують роботи Я.А.Коменського, Ж-Ж.Руссо.

Я.А.Коменський, видатний педагог і філософ, у своїх працях започаткував інакший напрям, сутністю якого було опрацьовування організаційно-практичних питань залучення учня до самостійної навчальної діяльності. При цьому предметом теоретичного обґрунтування основних положень проблеми тут виступало викладання, діяльність викладача, але без достатньо глибокого дослідження й аналізу природи діяльності власне того, кого навчають. Цей напрям умовно можна назвати дидактико-методичним. Він плідно розвивався протягом багатьох століть і є панівним у сучасній педагогічній науці [28].

Я.А.Коменський вважав, що навчання повинно базуватися на практичній діяльності, а не лише на теоретичних знаннях, підкреслював важливість пізнання через діяльність і вчив, що навчання має бути активним і практичним процесом. Вчений підтримував ідею, що учні повинні бути активними учасниками свого власного навчання, пропагував самостійну навчальну діяльність і віддавав перевагу вільному вибору завдань та методів навчання [28].

Я.А.Коменський підкреслював важливість індивідуального підходу до навчання, вірив, що кожен учень має свої унікальні особистісні риси та потреби, і навчання повинно враховувати цю індивідуальність. Видатний педагог приділяв велику увагу діалогу та обміну ідеями як засобам стимулювання самостійного мислення учнів, сприяв активній взаємодії вчителя і дитини та підтримував відкритий обмін думками [28].

Загалом, Я.А.Коменський був відданим прихильником інтерактивного та активного навчання, яке спонукало б учнів до самостійної діяльності, допомагало б їм розвивати навички критичного мислення та виявляти власні

здібності. Він був піонером в галузі освіти, який розумів, що самостійна навчальна діяльність особистості є ключовим елементом ефективного навчання і розвитку.

Жан-Жак Руссо, видатний французький філософ та письменник, мав свої власні погляди на самостійну навчальну діяльність особистості, які вплинули на розвиток педагогіки і філософії освіти. вчений вважав, що люди народжуються з природною добротою, і навчання повинно відбуватися через досвід і сприяти розвитку цієї природної доброти, підтримуючи ідею, що особистість здатна навчатися самостійно, навіть без формальної освіти.

Ж.Ж.Руссо підкреслював важливість виховання, що базується на вільній активності та самовираженні особистості. Він вважав, що навчання має бути спрямоване на розвиток індивідуальності та вільного виявлення творчих здібностей. На думку філософа, навчання повинно викликати природний інтерес в учня, відбуватися відповідно до природного розвитку дитини, і навчальний процес має бути орієнтованим на задоволення цього інтересу. Він підтримував навчання, яке виходило б із потреб і питань самої особистості, виступав проти штучних та надмірно формалізованих методів навчання, висуваючи натуральний розвиток в центр [43].

Ж.Ж.Руссо висвітлював важливість спілкування з природою та іншими людьми для навчання і формування характеру, був прихильником ідеї «повернення до природи» і вважав, що природа має бути навчальним середовищем.

Загалом, погляди вченого на самостійну навчальну діяльність особистості були спрямовані на розвиток індивідуальності, природного інтересу до навчання та сприяння вільному самовираженню.

На думку швейцарського педагога і філософа, Й.Г.Песталоцці, самостійна навчальна діяльність особистості є надзвичайно важливим фактором у розвитку людини, тобто особистість має внутрішні резерви і потенціал для навчання та саморозвитку. Самостійна навчальна діяльність допомагає виявити цей потенціал та розвинути його на повну міру.

Важливим аспектом педагогічної філософії Й.Песталоцці є активна участь учнів у власному навчанні. Він вірив, що діти повинні бути активними учасниками навчального процесу та відчувати власну відповідальність за навчання. Філософ підкреслював важливість розвитку самоосвітніх навичок учнів. Він вважав, що вони повинні розвивати здатність до самонавчання, щоб мати можливість навчатися протягом усього життя.

У своїх педагогічних творах Й.Песталоцці відстоював ідею індивідуального підходу до навчання, де учитель має враховувати індивідуальні особливості кожного учня і створювати умови для самостійного навчання, відповідно до їхніх потреб і можливостей. На думку вченого, самостійна навчальна діяльність сприяє не тільки розвитку інтелектуальних здібностей, але і формуванню моральних цінностей та самовихованню. Учень, завдяки саморозвитку, може стати більш відповідальною, моральною особистістю [43].

Третій напрямок, а саме психолого-дидактичний, характеризується тим, що він не просто описує самостійну пізнавальну діяльність учнів у рамках дослідження педагогічних методів і засобів викладання, але також робить її об'єктом вивчення. Цей підхід був від свого початку започаткований К.Ушинським, видатним українським педагогом та психологом, і багато з його психолого-дидактичних ідей схожі з сучасними концепціями в галузі дидактики, які досліджують питання самостійної пізнавальної діяльності на сучасному етапі [73]. Його погляди на самостійну навчальну діяльність особистості відзначаються прогресивністю та актуальністю і досі є важливими для сучасної освіти.

К.Ушинський вважав, що учень повинен бути активним учасником навчального процесу, акцентуючи увагу на важливості самостійної діяльності дитини. Педагог розглядав навчання як засіб самопізнання та особистісного розвитку, вважаючи, що навчання повинно сприяти розвитку пізнавальних здібностей та формуванню внутрішньої мотивації учнів.

Вчений підтримував ідею індивідуалізації навчання, де навчальний процес має адаптуватися до потреб та здібностей кожного учня, розглядав індивідуальний підхід як важливий елемент ефективної освіти. На думку К.Ушинського, освіта має сприяти не лише когнітивному, але і моральному розвитку особистості.

К.Ушинський вважав, що вчитель повинен бути наставником і підтримуючим фактором у самостійному навчанні учнів, він повинен створювати стимулююче навчальне середовище і сприяти розвитку самостійності учнів. Погляди вченого на самостійну навчальну діяльність особистості відзначаються прогресивністю та актуальністю і досі є важливими для сучасної освіти.

На початку двадцятого століття питання самостійності в навчанні та організація самостійної навчальної діяльності отримали важливий академічний аспект. Підготовка молодого покоління вимагає навчання навичкам самостійного здобуття знань у конкретних галузях. Один із головних шляхів вирішення цього завдання полягав у підготовці дітей до самостійної діяльності в період їхнього навчання в школі. Проте в педагогіці цей напрямок був обмежений, оскільки дослідження самостійної роботи учнів в школі та вдома були спрямовані на конкретні аспекти, і сама самостійна навчальна діяльність як така не досліджувалася досить детально.

Друга половина XX століття характеризується основною проблемою шкільної системи, а саме наявністю недостатньою готовності випускників загальноосвітніх шкіл до самостійного здобуття знань. Група вчених-дидактів (Н.Дайрі, В.Краєвський, І.Лернер, М.Скаткін, В.Сластьонін та інші) почали досліджувати різні аспекти організації самостійної роботи учнів загальноосвітніх шкіл.

На основі експериментів було підтверджено, що систематичне і правильне використання самостійної пізнавальної діяльності сприяє розвитку довільної уваги у дітей, розвиває їхню здатність до критичного мислення, запобігає формалізму в процесі засвоєння знань і, в цілому, сприяє

формуванню самостійності як характерної риси особистості [71]. Ці відкриття призвели до впровадження обов'язкової і різноманітної самостійної роботи у практику шкільного навчання.

Ретроспективний аналіз наукової літератури свідчить про важливість та актуальність проблеми розвитку самостійної пізнавальної діяльності в контексті сучасної освіти. Відомості, накопичені в наукових дослідженнях, показують, що самостійна пізнавальна діяльність є ключовим елементом навчання, сприяючи активному розвитку критичного мислення, проблемного та творчого підходу до навчання.

Аналіз історико-педагогічних джерел дозволяє виявити теоретичні підходи та методологічні засади, на яких базується розуміння сутності та розвитку самостійної пізнавальної діяльності. Важливою складовою є розгляд історичних аспектів проблеми, що допомагає зрозуміти еволюцію підходів до розвитку самостійної пізнавальної діяльності впродовж історичного періоду.

1.2. Психолого-педагогічна наука про сутність поняття «самостійна пізнавальна діяльність молодших школярів»

У вітчизняній педагогіці проблемі вивчення самостійної пізнавальної діяльності школярів завжди приділялася велика увага. Аналізуючи теоретичну літературу, можна розглянути наявні протиріччя між потребою у формуванні самостійності як якості особистості та несформованою готовністю школярів працювати самостійно.

Існуючі нові вимоги до навчального процесу дозволяють виділити пріоритетне завдання підготовки учнів початкових класів – здатність мислити та діяти самостійно, нестандартно та творчо. Перед багатьма навчальними закладами постає проблема формування пізнавальної

активності, розвитку творчих здібностей, самостійності учнів як особистісної якості.Питанням вивчення самостійної діяльності займалися багато вітчизняних та зарубіжних вчених.Аналіз наукової літератури демонструє основні підходи до проблеми самостійної діяльності учнів: психологічний, дидактико-методологічний, психолого-дидактичний.

Аналіз теоретичної літератури дозволив виділити протиріччя між об'єктивною потребою у формуванні самостійної пізнавальної діяльності, викликаної дедалі більшим обсягом необхідних теоретичних знань, та недостатньою готовністю учнів до самостійного вирішення навчальних завдань в аспекті розвитку відповідних якостей особистості. У зв'язку з цим виникла потреба уточнити сутність самостійної пізнавальної діяльності та самостійної роботи в аспекті розвитку самостійності учнів.

Сучасний етап вітчизняної педагогічної думки характеризується інтеграцією різних підходів: проблемного, програмованого, діяльнісного, особистісно-орієнтованого, розвивального. Однозначно визнається системоутворюючий фактор навчально-методичного процесу – особистість учня; приділяється особлива увага технологізації навчання.

Теоретичний огляд дозволяє позначити кілька підходів і в дослідженнях самостійної діяльності учнів: об'єктивний, або логіко-соціологічний, психологічний, дидактико-методологічний, психолого-дидактичний.

Об'єктивний, чи логіко-соціологічний, підхід застосовується при обґрунтуванні ступеня самостійності. Пріоритетом виступає логіка змісту навчального матеріалу та специфіка навчального предмета, менш розробленими у визначенні місця та значення самостійної діяльності виявляються психологічні особливості та характер пізнавальної діяльності учнів. З позиції психологічного підходу дослідження зводяться до психологічних характеристик самостійності мислення, визначення та вирішення пізнавальних завдань через опис розумових процесів. Навчання розглядається у світлі загальної психологічної теорії людської діяльності,

концепції А. Леонтьєва, яка представлена як система, що має свою особливу будову. Самостійна діяльність таким чином виділяється як «мікросистема навчання» [70].

Дидактико-методологічний підхід у дослідженні проблеми самостійної пізнавальної діяльності бере початок у педагогічній системі Я.Коменського. Для нього характерний аналіз галузі застосування самостійної роботи учнів, її видів, удосконалення методик, їх використання, а також часткове вирішення проблеми співвідношення педагогічного керівництва та самостійності учнів.

Дослідження з погляду психолого-дидактичного підходу націлені на виявлення сутності самостійної діяльності як дидактичної категорії, її предмета та мети. Названа діяльність стимулює ініціативність, самостійність та творчу активність.

У «Педагогічному словнику» М.Ярмаченка подається тлумачення «самостійності», «як однієї із властивостей особистості, яка характеризується двома факторами: по-перше, сукупністю знань, умінь і навичок, якими володіє особистість, по-друге, ставленням особистості до процесу діяльності, її результатів і умов здійснення, а також зв’язками з іншими людьми, які складаються у процесі діяльності» [62].

Самостійність особистості характеризується двома факторами: по-перше, знаннями, вміннями й навичками, по-друге, ставленням до процесу діяльності, результатів і умов її здійснення, а також зв’язками, які створюються під час діяльності з іншими людьми [14].

Самостійність – це насамперед «свідоме мотивування дій та їх обґрунтованість, не піддавання чужим впливам, прагнення і здатність чинити відповідно до своїх особистих переконань. Вона виявляється нерівномірно і специфічно в різних видах діяльності. Так, побутова практична і пізнавальна форми самостійності, хоч і мають певну спільність, виявляються в кожному виді діяльності неоднаково. Найвищий рівень самостійності в її загальному значенні передбачає не просто відтворення зразка розумової чи фізичної дії, а

внесення суб'єктом у працю свого суб'єктивного нового розуміння, створення власного способу мислення і дії» [19].

Існує декілька підходів до трактування поняття самостійної пізнавальної діяльності учнів. Поряд з поняттям «самостійна пізнавальні діяльність» варто проаналізувати й інша близькі поняття, а саме «пізнавальна самостійність», «пізнавальна діяльність», «самостійна робота», «самостійна навчальна діяльність», «самостійна діяльність», які тісно пов'язані з досліджуваним феноменом.

Пізнавальна самостійність є складним комплексним поняттям. Тривалий час вважалось достатнім сформувати в учнів відповідно до їхніх вікових можливостей методи логічного мислення. Однак спеціальні дослідження і результати масової практики дедалі більше переконували педагогів у неповноті й однобічності такого трактування. Адже пізнавальна діяльність не зводиться тільки до роботи думки, вона охоплює і чуттєве сприймання, і запам'ятовування, і різні види дій, емоційне ставлення особистості тощо [42].

«Загальне світосприйняття «самостійність», – підкреслює Л.Ніколенко, – не розкриває, однак, специфіки самостійності людини в процесі учіння, коли мають виявитися особливі риси самостійності школяра, пов'язані із специфікою його навчальної праці, керованої вчителем. Ця самостійність і визначається терміном «пізнавальна самостійність» [56]. Показниками наявності пізнавальної самостійності є:

а) вміння учня самостійно здобувати нові знання з різних джерел інформації та удосконалювати свої вміння і навички;

б) вміння використовувати набуті знання, вміння і навички для подальшої самоосвіти;

в) вміння застосовувати їх в практичній діяльності для вирішення будь-яких життєвих ситуацій [56]

Під пізнавальною самостійністю за О.Савченко розуміємо готовність (здатність і прагнення) того, хто навчається, власними силами рухатись у

напрямку оволодіння новими знаннями й способами дій. Однак уточнюємо, що учень самостійно розробляє свою власну траєкторію пізнання. Здатність до самостійності в пізнанні визначається володінням необхідними опорними знаннями та методами здійснення процесу встановлення нових знань, а також розробкою власного варіанта змісту навчання. Прагнення до самостійності в пізнанні зумовлено наявністю відповідних мотивів [71].

Таким чином, пізнавальна самостійність учня, як якість особистості визначається органічною єдністю трьох сторін: мотиваційною (мотиви пізнавальної інтелектуальної діяльності), змістовною (інваріантно-варіативні знання) і технологічною (здатність самостійно здійснювати пізнавальну діяльність, тобто всі чотири її дії: орієнтування, планування, здійснення і рефлексію) [71].

Поняття «пізнавальна самостійність» і «самостійна пізнавальна діяльність» пов'язані, але вони не є тотожними. Вони вказують на різні аспекти і характеристики навчального та пізнавального процесу. Давайте розглянемо ці поняття більш детально:

Пізнавальна самостійність зазвичай відноситься до ступеня незалежності і самостійності особи у здобутті знань і розвитку пізнавальних навичок. Пізнавальна самостійність означає, наскільки людина може вчитися і здобувати знання без постійної підтримки або контролю інших осіб, таких як вчителі або батьки [71].

Самостійна пізнавальна діяльність стосується конкретних дій і процесів, які особа здійснює для здобуття знань. Самостійна пізнавальна діяльність включає в себе пошук, аналіз, синтез і вивчення інформації без зовнішнього втручання.

Отже, пізнавальна самостійність визначає рівень готовності та здатності особистості до самостійного навчання і пізнання, в той час як самостійна пізнавальна діяльність є конкретними процесами і діями, які вона виконує для досягнення пізнавальних цілей. Тобто, пізнавальна самостійність

визначає здатність, а самостійна пізнавальна діяльність – дії, які відображають цю здатність.

Розвиток пізнавальної самостійності є невід'ємно пов'язаним з поняттям «діяльність». Так, В.Лозова визначає, що предметом учіння є не лише засвоєння знань, умінь і навичок, а й сам процес діяльності. За такого підходу самостійність не є уродженою рисою особистості, вона сама формується в процесі діяльності [45].

Дослідники виділяють загальні характеристики, котрі притаманні пізнавальній діяльності: теоретичний характер, взаємодія з навколишнім середовищем, соціальна детермінованість, суспільна спрямованість, практична значущість, розвиток, усвідомленість, єдність чуттєвого й логічного, узагальненість, конкретність, активність, здатність до перетворення, створення чогось нового, креативність.

Одним із основних видів діяльності особистості є її пізнавальна діяльність. Пізнавальну діяльність, тлумачить В.Лозова, «як сукупність дій пошукового характеру, що ведуть до відкриття невідомих фактів, теоретичних знань та способів діяльності, створення принципово нових духовних та матеріальних цінностей. Є такі види пізнання: пізнання наукове, пізнання повсякденне, пізнання художнє та пізнання релігійне» [45]. Отже, аналізуючи пізнавальну діяльність, ми приходимо до висновку, що вона являє собою складну систему, в якості структурної одиниці якої можна виділити пізнавальну дію. Пізнавальна діяльність характеризується усвідомленням мети, в якості чого усвідомлюється і сама дія, яка веде до досягнення даної мети. «Таким чином під пізнавальною діяльністю ми розуміємо усвідомлений, цілеспрямований, результативно завершений пізнавальний процес, який пов'язаний з вирішенням пізнавального завдання. В навчальному процесі пізнавальна діяльність учня – це навчання яке являє собою складний процес переходу від незнання до знання. Завдяки навчанню відбувається перехід від систематизованого пізнання предметного світу до оволодіння науковими знаннями» [45].

Поняття «пізнавальна діяльність» і «самостійна пізнавальна діяльність» молодших школярів є схожими, але вони мають певні відмінності і відображають різні аспекти навчального процесу.

Пізнавальна діяльність охоплює всі види діяльності, спрямовані на здобуття знань, розуміння і осмислення інформації. Пізнавальна діяльність може включати в себе різні процеси, такі як сприймання інформації, аналіз, синтез, розв'язання проблем, узагальнення тощо. Вона не завжди передбачає самостійність, індивідуальність або незалежність від учителя чи інших.

Самостійна пізнавальна діяльність – конкретне поняття, яке вказує на активності, які виконує учень самостійно, без активного впливу вчителя або інших осіб. Самостійна пізнавальна діяльність включає в себе зусилля учня для здобуття знань, розвитку пізнавальних навичок, аналізу і розуміння інформації на власному рівні.

Отже, «пізнавальна діяльність» включає в себе всі процеси і дії, пов'язані з пізнанням інформації, в той час як «самостійна пізнавальна діяльність» акцентує на самостійності та незалежності учня у цьому процесі. У контексті освіти для молодших школярів обидва поняття є важливими, але самостійність у пізнавальній діяльності може бути акцентована для розвитку навичок і навичок учнів.

Поняття «самостійна діяльність» та «самостійна пізнавальна діяльність» молодших школярів подібні, але вони мають певні відмінності.

Самостійна діяльність – більш загальне поняття, яке охоплює всі види діяльності, які дитина може виконувати на шкільному, позашкільному та побутовому рівнях. Самостійна діяльність молодших школярів включає в себе не лише навчальні дії, а й інші аспекти, такі як спорт, творчість, спілкування тощо. Це може включати в себе роботу з іграшками, допомогу вдома, гру з друзями та інші види активності [34].

Самостійна пізнавальна діяльність – це конкретний вид самостійної діяльності, пов'язаний із здобуттям знань, вивченням інформації і розвитком пізнавальних навичок. Ця діяльність спрямована на розумовий

інтелектуальний розвиток дитини, а також на засвоєння нових знань і вмінь у навчальних предметах.

Отже, «самостійна пізнавальна діяльність» є підмножиною «самостійної діяльності». Саме в контексті навчальної діяльності ми часто говоримо про розвиток самостійних пізнавальних навичок у молодших школярів, але «самостійна діяльність» може включати в себе і більший спектр дій, що виходять за межі навчання.

Поняття «самостійна навчальна діяльність» і «самостійна пізнавальна діяльність» пов'язані і часто використовуються в педагогічному контексті, але вони мають певні відмінності в акцентах.

Самостійна навчальна діяльність – це більш загальне поняття, яке включає в себе різні аспекти діяльності, спрямованої на здобуття навчальних знань і навичок. Самостійна навчальна діяльність може включати в себе вивчення навчальних матеріалів, виконання домашніх завдань, самоконтроль і самооцінку навчальних досягнень та інші види активності, пов'язані з процесом навчання [45].

Самостійна пізнавальна діяльність – це більш конкретне поняття, яке вказує на діяльність, спрямовану на здобуття знань, розуміння і вивчення інформації з метою пізнання навколишнього світу і розвитку критичного мислення. Самостійна пізнавальна діяльність підкреслює процес вивчення нових тем, розв'язання проблем та активне осмислення знань [83].

Хоча ці поняття схожі і перетинаються, «самостійна навчальна діяльність» більше орієнтована на загальний процес навчання, включаючи в себе завдання, дії та активності, пов'язані із здобуттям освіти. У той час як «самостійна пізнавальна діяльність» фокусується на конкретному аспекті пізнавання та розуміння інформації та знань.

Поняття «самостійна робота» і «самостійна пізнавальна діяльність» є також схожими, але вони мають різний акцент і можуть вживатися в різних контекстах.

Самостійна робота – це поняття вказує на будь-яку діяльність або завдання, які виконуються однією особою без зовнішньої допомоги або контролю. Це може включати в себе різні види діяльності, такі як навчання, виконання домашніх завдань, підготовка до виступу тощо. Самостійна робота може бути різною за характером і метою і не завжди пов'язана з пізнаванням чогось нового [56].

Самостійна пізнавальна діяльність – це поняття більш специфічне і вказує на діяльність, спрямовану на здобуття пізнань, розуміння і вивчення інформації, навичок аналізу та критичного мислення. Самостійна пізнавальна діяльність пов'язана з активним зусиллям для осмислення нового матеріалу, вивчення та дослідження нових тем або питань.

Отже, основна відмінність полягає в тому, що «самостійна робота» може включати в себе будь-які дії, які виконуються самостійно, незалежно від їхньої мети, тоді як «самостійна пізнавальна діяльність» спеціалізується на процесі пізнання, вивчення і розуміння нових знань та інформації.

В.Прокопенко виділяє такі компоненти самостійної пізнавальної діяльності як системи:

– змістовний (знання, виражені у поняттях та образах);
– оперативний (різноманітні дії, оперування вміннями як у зовнішньому, так і внутрішньому плані дій);
– результативний (нові завдання, методи рішень, новий соціальний досвід, ідеї, здібності, якості особистості) [69].

Як стимулятор самостійної пізнавальної діяльності учня називається потреба в нових знаннях, що виникає в ході вирішення пізнавальної задачі. У цьому випадку учень мобілізує раніше засвоєні знання та накопичений досвід, планує нові навчальні завдання та визначає засоби їх здійснення. Заключним етапом є виконавська стадія, у ході якої досягається запланований результат. Єдиний акт самостійної діяльності вчений представляє як тріаду «мотив – план – результат», єдність складових якої

реалізується у конкретній ситуації з допомогою динамічної системи конкретних процесів і операцій, регульованих кінцевою метою [69].

О.Савченко виділяє такі вміння самостійної пізнавальної діяльності:

- володіти прийомами самоорганізації та організації своєї діяльності;
- приймати поставлені вчителем цілі та визначати самостійно цілі навчальної роботи (цілеутворення);
- планувати дії щодо вирішення навчальної задачі, досягнення мети;
- брати участь у пошуках загального вирішення навчальної задачі;
- застосовувати, конкретизувати умови та визначати межі застосування способів вирішення навчальних завдань;
- контролювати та оцінювати процес та результат навчальної діяльності [71].

Самостійне навчання, з дидактичної точки зору, є однією з ключових форм навчання, що використовуються в процесі формування та виховання особистості [71].

Під самостійним навчанням О.Скрипченко розуміє досягнення особистістю такого рівня саморегуляції вчення та інших форм діяльності та відносин у процесі засвоєння знань, що забезпечують розвиток рис характеру, переконань та поведінки. Вчень виділяє такі шляхи індивідуалізації особистості та розвитку її здібностей у навчальній діяльності:

- навчання актуалізації свого особистого досвіду та перебудови його відповідно до участі у кооперативній діяльності групи;
- участь у вирішенні творчих продуктивних завдань;
- вихід за межі безпосередньої навчальної події;
- самостійна постановка завдань [74].

На думку Є.Улятовської, самостійною пізнавальною діяльністю є практично будь-яка навчальна діяльність учнів, спрямована на оволодіння

знаннями та самовиховання. Вона має місце як в аудиторії під час роботи з педагогом, так і в аудиторії без педагога, поза навчальною аудиторією, з книгою або без неї. Її особливість полягає в тому, що вона заснована на вродженій здатності людини до спонтанного, мимовільного та предметного орієнтування у просторі та діяльності [83].

Певний підхід до процесу становлення особистості та самостійного навчання подає у моделі суб'єкт-об'єктних взаємин Ю.Демидова. Оптимальним розвитком цієї концептуальної лінії дослідниця вважає форму відносин «особистість учня – зміст наукових знань – суспільство», яку він протиставляє приватній формі відносин «учень – навчальний предмет – вчитель». Вихідною позицією вченої є положення про те, що збіг інтересів школяра та вчителя стає рушійною силою розвитку особистості та її досягнень у самостійному навчанні [19].

Аналізуючи педагогічну літературу, ми прийшли до висновку, що поняття «самостійна робота» і «самостійна навчальна діяльність» найчастіше не розмежовуються, лише в деяких дослідженнях обумовлюються відмінності. Так, Т.Кравченко вважає, що самостійна робота є лише засобом організації самостійної діяльності [37].

Л.Ніколенко також розмежовує поняття «самостійна навчальна діяльність» та «самостійна робота». Самостійна навчальна діяльність розуміється нею як вид пізнавальної діяльності, регульованої та керованої учням як суб'єктом цієї діяльності та спрямованої на освоєння предметних знань, умінь та культурно-історичного досвіду. Самостійна робота трактується як форма, в якій організовується та здійснюється навчальна пізнавальна діяльність без безпосереднього керівництва з боку педагога [56].

Зупинимося на характеристиці самостійної роботи як засобу навчальної діяльності.

Назване поняття розглядається дидактами, психологами та педагогами в аспекті самостійності та особистої пізнавальної активності.

Існує також значна кількість досліджень, спрямованих на розгляд приватних питань, таких як планування та витрати години на позааудиторну самостійну роботу, проблема організації самостійної роботи, вивчення факторів, що впливають на формування професійних умінь та розвиток творчих здібностей.

У науково-педагогічній літературі дається неоднозначна інтерпретація явища, що розглядається. Так, під самостійною роботою розуміється робота, яка виконується без безпосередньої участі вчителя, але за його завданням у спеціально над відведений на це час. У цьому учень свідомо прагне досягти поставленої мети, вживаючи свої зусилля і висловлюючи в тій формі результати розумових чи фізичних дій [71]. З іншого боку, вона сприймається як діяльність, яку учні виконують, виявляючи максимум активності, творчості, самостійного судження, ініціативи [71].

На основі аналізу низки досліджень можна визначити умови, дотримання яких дозволить створити ефективну систему самостійних робіт:

- організація самостійної роботи повинна проводитися з урахуванням індивідуалізації пізнавальної діяльності учнів, з позиції особистісно-орієнтованої та с'єкт-суб'єктної моделей педагогічної взаємодії;
- самостійна робота повинна залучати учнів різноманітністю та новизною, визначатися загальними принципами дидактики, приватними дидактичними цілями та змістом навчання;
- включення системи самостійної роботи до приватного процесу навчання має враховувати загальну програму навчання та всі інші види пізнавальної діяльності, органічно, поетапно та виправдано вписуватись у цілісний навчально-пізнавальний процес. З розвитком первинних навичок самостійної навчальної діяльності необхідно збільшувати складність самостійних завдань [19].

У цілому нині аналіз вітчизняних педагогічних джерел показав, що самостійна робота є найважливішим важелем педагогічного управління пізнавальною діяльністю учня у процесі самоорганізації. Вона забезпечує

формування ключових компетентностей та загальноосвітніх навичок, служить головним засобом перетворення теоретичних знань на переконання, сприяє формуванню активної позиції особистості у навчально-виховному процесі, соціальних відносинах, професійній діяльності, розвиває пізнавальні та творчі здібності особистості, самостійність мислення, потребу в саморозвитку.

Огляд сучасних видів та методів самостійної роботи буде неповним без аналізу технологій активних та дистанційних методів навчання.

Психолого-педагогічні основи активних методів навчання стали широко розроблятися у другій половині 1960-х та на початку 1970-х років. у роботах вітчизняних психологів та педагогів з проблемного навчання. Активні методи навчання передбачають використання такої системи методів, яка спрямована головним чином не на виклад готових знань та їх відтворення, а на самостійне оволодіння учнями знань у процесі активної пізнавальної діяльності [56].

Розрізняються імітаційні методи активного навчання, тобто форми проведення занять, у яких навчально-пізнавальна діяльність побудована на імітації професійної діяльності. Ці методи поділяються на ігрові та неігрові. До перших належать проведення ділових ігор, ігрового проектування тощо, до других – аналіз конкретних ситуацій, вирішення ситуаційних завдань та ін.

В основу реалізації дистанційного навчання покладено дві основні дистанційні освітні технології: мережева (навчальні матеріали у системі дистанційного навчання) та кейсова (DVD-диски з навчальними матеріалами). До дистанційних методів, зокрема, відноситься використання служб Інтернет (електронна пошта, телеконференції, радіомовлення) у викладанні та ін, що застосовуються в режимах змішаного – «blendedlearning», так і гнучкого навчання – «flexiblelearning». Навчання з використанням Інтернету відповідає наступним принциповим положенням:

– самостійна практика кожного учня;

- керівництво педагога за допомогою інтерактивності;
- ефективний зворотний зв'язок;
- колективність занять;
- різноманітність видів самостійної діяльності [9].

До основних видів освітніх інтернет-ресурсів належать:

- електронні уроки та конспекти лекцій (презентації), електронні підручники та практикуми, журнали, довідники та енциклопедії, словники та перекладачі, різні інформаційні бази даних та знань, електронні бібліотеки;
- віртуальні екскурсії та подорожі, музеї та виставки, динамічні інтерактивні карти та web-камери;
- віртуальні лабораторні роботи та комп'ютерні модельні роботи, візуалізація віртуальних навчальних світів, навчальна машинна графіка;
- навчальні програмні середовища – конструктори, тренажери, квести, ділові ігри, програмні засоби, що імітують ситуації (мікросвіти);
- віртуальні семінари та консультації, чат-заняття, диспути, форуми, телеконкурси, телеолімпіади, телевікторини, телеконференції, відеоконференції;
- віртуальні об'єднання учнів та (або) учнів;
- дослідні проекти з використанням цілеспрямованого пошуку в Інтернет та подання результатів;
- випробувальні, консультуючі та контролюючі системи, у тому числі з віддаленим доступом;
- телекомунікаційні освітні середовища: телеконференції, підписки-розсилки (list-сервери), електронні дошки оголошень, освітні портали та каталоги та ін.

Розгляд наукових підходів до проблеми самостійної навчальної діяльності у вітчизняній психолого-педагогічній літературі дозволив зробити

висновок про те, що провідна роль у ході організації продуктивної самостійної навчальної діяльності повинна приділятися освоєнню учнями мотиваційно-смислової та предметно-операційної сторін навчальної діяльності, способів загальнонавчальних стратегій, насамперед мета когнітивних та навчально-інформаційних стратегій навчальної співпраці, що значною мірою забезпечується за рахунок використання активних технологій та методів навчання; розвитку навчальної компетенції учнів, під якою розуміється здатність ефективно самостійно вчитися, усвідомлена та самостійна постановка мети, вибір адекватних способів діяльності, рефлексивна самооцінка та саморегуляція навчальної діяльності [12].

Самостійна навчальна діяльність розуміється, таким чином, як внутрішньо мотивована, цілеспрямована навчальна діяльність учня, структурована та володіюча розвиваючим потенціалом, продуктом якої можуть стати зміни у самому учні. При цьому самостійна робота постає як засіб самостійної навчальної діяльності, що сприяє розвитку самоорганізації, формуванню стійкої саморегуляції та вольових якостей особистості.

1.3. Специфіка розвитку самостійної пізнавальної діяльності дітей молодшого шкільного віку

Молодший шкільний вік – це період поглинання, накопичення знань. Глибокі зміни, які відбуваються у психологічному образі молодшого школяра свідчать про широкі можливості індивідуального розвитку дитини на даному віковому етапі.

Протягом молодшого шкільного віку реалізується потенціал розвитку дитини на якісно новому рівні, як активного суб'єкта, котрий пізнає як навколишній світ, так і себе та набуває власний досвід дії у цьому світі.

У молодшому шкільному віці, насамперед, дитина переходить до систематичного шкільного навчання. Початок навчання у школі докорінно змінює соціальну ситуацію розвитку. Він тепер набуває статусу «суспільного» суб'єкта і наділяється соціально значущими обов'язками, виконуючи які оцінюється суспільством. Вся система життєвих відносин тепер уже школяра перебудовується і багато в чому визначається тим, наскільки успішно дитина справляється з новими для неї вимогами. Провідною у молодшому шкільному віці виступає навчальна діяльність.

Сам процес навчальної діяльності є дуже важливим для молодших школярів, адже завдяки ньому у дітей формуються нові нейронні зв'язки, які є фундаментом, що забезпечує розвиток на наступному віковому етапі.

Пізнавальні процеси починають набувати цілеспрямованого, усвідомленого характеру. Діти вчаться керувати такими властивостями, як пам'ять, увага, мислення.

Навчальна діяльність визначає найважливіші зміни, що відбуваються у розвитку психіки дітей цього вікового періоду. В рамках навчальної діяльності, зазначає М.Забродський, формуються психологічні новоутворення, що характеризують найбільш значущі досягнення у розвитку молодших школярів та створюють фундамент, що забезпечує розвиток на наступному віковому етапі [25].

Перехід до систематичного навчання, як було зазначено, створює умови у розвитку нових пізнавальних потреб дітей, які активно цікавляться навколишньою дійсністю та опановують нові знання і вміння.

Діти молодшого шкільного віку мають продуктивність удвічі менш ефективну ніж старшокласники. Це зумовлено високою стомлюваністю та складністю роботи із системним навчанням.

Самостійність формується саме у молодшому віці. Якщо цей етап буде втрачено, сформувати самостійність, будучи дорослим, вкрай складно.

Щоб опанувати пізнавальну діяльність, молодшому школяру потрібно, насамперед, сформувати пізнавальні психічні процеси, які у цьому віці стають довільними і усвідомленими.

Молодший шкільний вік називають періодом інтенсивного розвитку та якісного перетворення пізнавальних процесів: вони починають набувати опосередкованого характеру, стаючи усвідомленими та довільними. Дитина поступово опановує свої психічні процеси, навчаючись управляти сприйняттям, увагою, пам'яттю.

Л.Виготський вважав, що з початком шкільного навчання мислення висувається до центру свідомої діяльності дитини, стаючи домінуючою функцією. У ході систематичного навчання, яке спрямоване на засвоєння наукових знань, розвивається словесно–логічне, поняттєве мислення, що призводить до перебудови й інших пізнавальних процесів: пам'ять у цьому віці стає мислячою, а сприйняття думаючим. Засвоєння в ході пізнавальної діяльності основ теоретичної свідомості та мислення, за твердженням С.Ладивір, веде до виникнення та розвитку таких нових якісних утворень, як рефлексія, аналіз, внутрішній план дій [42]. Мислення набуває в названий період абстрактний характер.

Пам'ять молодшого школяра набуває довільного характеру, оскільки навчальна діяльність вимагає від учня управління своєю пам'яттю. У процесі загального розвитку пам'ять стає більш керованою, збагачується, входить у процес мислення. У розвитку пам'яті зростає роль словесно-логічного смислового запам'ятовування. Л.Терлецька переконана у тому, що розвиток одержує довільне запам'ятовування, хоча мимовільне, як і раніше, зберігає своє значення. Залежно від мотивів та умов кожен із видів запам'ятовування може виступати як продуктивний [81].

Пам'ять набуває як кількісні, так і якісні зміни. Обсяг пам'яті учня від першого класу до четвертого, як наводить дані Д.Б.Ельконін збільшується в 2-3 рази.

Серед психічних процесів особливо в шкільному віці важливу роль відіграє увага, без якої неможливо навіть уявити шкільне навчання. Вона постійно включається у практичну діяльність, в пізнавальні процеси, за допомогою її засобам виражаються інтереси, спрямованість особистості. Результатом уваги виступає покращення будь-якої діяльності, до якої вона приєднується.

Молодший шкільний вік є сенситивним для [81]:

– формування мотивів навчання, розвиток стійких пізнавальних потреб та інтересів;
– розвиток продуктивних прийомів та навичок навчальної роботи, уміння вчитися;
– розкриття пізнавальних здібностей.

У молодшому шкільному віці з'являються ознаки самостійності та самоконтролю пізнавальної діяльності.

У цьому віці в дітей починають складатися нові відносини з оточуючими людьми, авторитет зміщується зі значних дорослих друзів, га популярних людей, і навіть на компанії, у які хоче влитися дитина. Поруч із дитина освоює якісно новий рівень розвитку довільної регуляції поведінки й діяльності; рефлексія, аналіз, внутрішній план дій.

Діти починають вчитися планувати свої дії, пов'язувати їх із оточуючими людьми, усе це становить вольовий компонент самостійної діяльності. Незважаючи на те, що головним видом діяльності дітей є навчання, ще раз зазначимо, що не варто забувати про ігрову діяльність, наприклад-дидактична гра – метод, який дозволить досягти високого ефекту у формуванні пізнавального інтересу у молодших школярів.

Дії та вчинки дитини керуються свідомими цілями та загальноприйнятими нормами поведінки. Формується новий рівень мотиваційно-потребної сфери, що дає дитині можливість діяти не безпосередньо, а керуватися своїми цілями.

Отже, можна дійти висновку, що центральними новоутвореннями молодшого шкільного віку є:

- якісно новий рівень розвитку довільного регулювання поведінки та діяльності;
- рефлексія, аналіз, внутрішній план дій; розвиток нового пізнавального ставлення до дійсності;
- орієнтація на групу однолітків.

Взагалі, витоки самостійності припадають на вік від 1 до 3 років. У 3 роки дитина починає ототожнювати себе як окрема особистість, проявляються початкові форми самопізнання.

Далі в дошкільному віці дитина стикається з тим, що виникає нова соціальна ситуація розвитку у зв'язку з появою елементарних обов'язків. Дітям дуже важливо з віком вчитися переходити від простих завдань до складніших.

Молодший шкільний вік дуже чутливий до розвитку стійких пізнавальних потреб та інтересів. Дітям цього віку необхідно набути «уміння вчитися» та навички навчальної роботи. У процесі самостійної роботи учень є активною творчою особистістю. Головне вчасно розкрити індивідуальні особливості та таланти, які можуть допомогти учню.

У цей період так само розвивається критичність по відношенню до себе та до оточуючих, діти розвивають свої навички спілкування з ровесниками та вибудовують соціальні контакти.

Дедалі більшу увагу приділяється навичкам самоорганізації, здатності організувати своє робоче місце, зібрати портфель до школи, виконати вчасно домашнє завдання.

Дитина може ставити собі мету і знаходити спосіб її виконати, сама контролює процес «виробництва досвіду» та самостійно оцінює результат.

У початковій школі формуються найпростіші прийоми абстрактного мислення, які розкривають причини явищ і дають їм пояснення. Хоча вважається, що в дітей цього віку переважає наочно-образне мислення.

Саме тому дуже важливими є теоретичні знання, отримані дитиною. Саме вони будуть основою для подальших, ширших знань.

Чим сильніше дитині подобається навчання, чим активніше вона намагатиметься отримати нові знання, завести нові знайомства і досягти успіху в навчанні, тим легше їй буде надалі. Молодший шкільний вік – це період позитивних змін. Тому якщо дитина не отримує на даному етапі радості та задоволення від навчальної діяльності, не набуває здорової самооцінки, у майбутньому їй буде набагато складніше. Чим старша стає дитина, тим важче формування таких основних якостей.

Формування самостійності молодших школярів відбувається у різних видах діяльності.

Чим активніше розвивається самостійність, що більше видів діяльності задіє дитина, то легше їй буде у майбутньому.

Формування самостійності дитини відбувається через цілеспрямовану, ефективну, обов'язкову та довільну освітню діяльність. Таку діяльність помічають та оцінюють оточуючі люди, що теж стає важливим моментом для дитини, адже значущість оцінки у цей період дуже висока.

У цілому нині, під час пізнавальної, дослідницької діяльності в молодших школярів, на думку Л.Терлецької, здійснюється [81]:

– формування діалектичного мислення, тобто здатність бачити різноманітність світу у системі взаємозв'язків та взаємозалежностей;
– розвиток власного пізнавального досвіду в узагальненому вигляді за допомогою наочних засобів (еталонів, символів, умовних замінників);
– розширення перспектив розвитку пошуково-пізнавальної діяльності учнів шляхом включення їх у розумові, моделюючі та перетворюючі дії;
– підтримка ініціативи, розвиток допитливості, критичності, самостійності, кмітливості.

На щаблі початкової освіти, на думку М.Філоненко, повинні бути сформовані такі пізнавальні дії, які допомагають розвитку пізнавальної діяльності [86]:

– розвиток глибокого пізнавального інтересу та мотивів, допитливості, творчості;
– готовність приймати та вирішувати навчальні та пізнавальні завдання;
– вияв пізнавальної ініціативи (уміння ставити питання, брати участь у навчальному співробітництві);
– можливість орієнтування в інформаційному пошуку (бібліотеках) та вміння використовувати відповідні ресурси у співпраці з дорослими та самостійно.

Н.Баюрко вважає, що компоненти пізнавальної діяльності молодших школярів такі [5]:

- вольовий компонент, який пов'язаний з тим, що учень прагне сам планувати свою діяльність. Його інтерес до занять передбачає активно дієве ставлення до предмета діяльності.

– емоційний компонент виявляється у задоволенні, позитивних емоційних переживаннях, що викликаються самим процесом пізнавальної діяльності, ходом та результатами навчання

– поведінковий компонент виявляється у поступовому переході від зовнішньої регуляції до саморегуляції. Під впливом пізнавального інтересу у дитини постійно виникають питання, відповіді на які вона шукає постійно та активно сама.

Відзначимо ще раз, у дітей молодшого шкільного віку спостерігається, присутність ознак самостійності, відповідної саморегуляції та самоконтролю пізнавальної діяльності, що проявляється у самостійній постановці мети, знаходженні способу, контролю за процесом діяльності, самостійною оцінкою результатів. Учень дедалі частіше перестає у всьому наслідувати дорослого, а часом, у певних межах дозволеного, прагне відійти від його вимог. Ще К. Ушинський запевняв, що з боку учня можна спостерігати

прояви ініціативи, окремих вольових зусиль, спрямованих на те, щоб виконувати завдання або просто на те, щоб регулювати власну поведінку [84].

У процесі пізнавальної діяльності, на думку О.Шевцова, молодший школяр постає як повноцінна особистість, здатна до визначення своєї активності, до творчості діяльності, реалізації своєї волі, інтересів і потреб [90.

Отже, особливості розвитку пізнавальної діяльності молодших школярів, минаючи певні етапи становлення, наділяються індивідуальним характером. За учням визнається декларація про несхожість, власний погляд, індивідуальні захоплення, інтереси, риси характеру, стилю та інше. Психологічні особливості молодших школярів, їх природна допитливість, чуйність, особлива відданість засвоєнню нового, готовність сприймати усе, що пропонує викладач початкової школи, створюють сприятливі умови у розвитку пізнавальної діяльності.

Дуже важливо з перших днів у школі стежити за тим, щоб дитина самостійно виконувала домашні завдання. Адже коли вона сама виконує якесь відповідальне завдання, особливо якщо це групова робота, вона отримує визнання та схвалення однолітків.

Самостійність найчастіше інтерпретується як здатність діяти відповідно до своїх сильних сторін і долати потенційні перешкоди.

Самостійність дозволяє визначати форми виконання завдань та оцінювати ступінь складності завдань у цій діяльності, а з іншого боку, вчить виконувати завдання без сторонньої допомоги.

Молодший шкільний вік – цеперіод позитивних змін та перетворень в особистісному розвитку учнів. Той рівень успішності, який учень досягає у цьому віці, дуже важливий. Якщо в навчальній діяльності учень не відчуває радості від навчання, не набуває здатності вчитися, дружити, знаходити контакт із однолітками, взаємодіяти з учителем, то розвинути самостійність у майбутньому йому буде дуже складно.

Самостійне освіту передбачає перехід від системи прямого зовнішнього контролю над діями індивіда до непрямого педагогічного впливу через створення освітнього середовища, в якому кожна людина набуває досвіду самостійних дій. Самостійність пов'язана з активною роботою мислення, почуттів та волі людини, тому програма її навчання має бути орієнтована на розвиток розумових та емоційно-вольових процесів людини, що є необхідною передумовою для формування самостійності [41, с.40].

Отже, всі перераховані вище способи, засоби, форми та методи виховання самостійності при їх систематичному і правильному використанні формують ту якість, яку ми вивчаємо в учнів - самостійність у пізнавальній діяльності.

1.4. Дистанційне навчання як засіб розвитку самостійної пізнавальної діяльність учнів початкової школи

У наші дні все більшої популярності набуває дистанційне навчання, підвищує актуальність проблеми розробки приватних методик застосування технічних засобів навчання. Це зумовлено насамперед протиріччями між традиційною та дистанційною формами навчання.

Дистанційне навчання — форма здобуття освіти, при якій в освітньому процесі використовуються найкращі традиційні та інноваційні методи, засоби та форми навчання, що базуються на комп'ютерних та телекомунікаційних технологіях.

«Основу освітнього процесу під час дистанційного навчання складає цілеспрямована та контрольована інтенсивна самостійна пізнавальна діяльність учня, який може навчатися у зручному для себе місці, за індивідуальним розкладом, маючи при собі комплект спеціальних засобів

навчання та узгоджену можливість контакту з вчителем по телефону, електронною, в режимі реального часу тощо» [6].

Існують й інші трактування понять дистанційного навчання та освіти, що відображають різноманіття підходів до їхнього розуміння.

Так, «дистанційне навчання розуміють як сукупність технологій, що забезпечують доставку учням основного обсягу матеріалу, що вивчається, інтерактивна взаємодія учнів і викладачів у процесі навчання, надання учням можливості самостійної роботи з освоєння матеріалу, що вивчається, а також у процесі навчання» [6].

Дистанційне навчання — тип навчання, що ґрунтується на освітній взаємодії віддалених один від одного педагогів та учнів, що реалізується за допомогою телекомунікаційних технологій та ресурсів мережі Інтернет [13].

Дистанційне навчання — взаємодія вчителя та учнів між собою на відстані, що відображає всі притаманні навчальному процесу компоненти (цілі, зміст, методи, організаційні форми, засоби навчання) та реалізовані специфічними засобами інтернет-технологій або іншими засобами, що передбачають інтерактивність [23].

Виникнення дистанційного навчання спричинило потребу розробки та впровадження дистанційних освітніх технологій.

«Під дистанційними освітніми технологіями розуміються освітні технології, що реалізуються в основному із застосуванням інформаційних та телекомунікаційних технологій при опосередкованій (на відстані) або не повністю опосередкованій взаємодії учня та вчителя» [36].

Дистанційне навчання, має такі переваги:

- гнучкість – учні переважно не відвідують регулярних занять як уроків. Кожен може навчатися стільки, скільки йому особисто необхідно для освоєння навчального матеріалу, предмета та отримання необхідних знань;
- модульність – в основу програм дистанційної освіти закладається модульний принцип. Кожна окрема дисципліна або ряд дисциплін, які

освоєно учнями, створюють цілісне уявлення про певну предметну галузь. Це дозволяє з набору незалежних навчальних курсів формувати навчальний план, який відповідає індивідуальним чи груповим потребам;

- далекодія – відстань від місця знаходження учня до освітньої установи (за умови якісної роботи зв'язку) не є перешкодою для ефективного освітнього процесу;
- асинхронність – у процесі навчання учні можуть реалізовувати технологію навчання незалежно у часі, тобто за зручним для кожного розкладом та у зручному темпі;
- охоплення – «масовість» – чисельність учнів не є критичним параметром. Вони мають доступ до багатьох джерел навчальної інформації (електронних бібліотек, баз даних), а також можуть спілкуватися один з одним та з вчителем через мережі зв'язку або за допомогою інших засобів інформаційних технологій;
- рентабельність – економічна ефективність дистанційної освіти;
- нова роль вчителя (у системі дистанційного навчання – тьютора), коли на нього покладаються такі функції, як координування пізнавального процесу, коригування викладеного курсу, консультування, керівництво навчальними проектами тощо. Взаємодія з учнями здійснюється в основному асинхронно за допомогою пошти або систем зв'язку. Допускаються та вітаються також і очні контакти;
- той, хто здобуває освіту дистанційно, повинен мати виняткову самоорганізацію, працьовитість і певний стартовий рівень освіти;
- нові інформаційні технології – у сучасному дистанційному навчанні використовуються переважно комп'ютери аудіо-відеотехніка, системи та засоби телекомунікацій та ін.

При дистанційному навчанні широко використовується інтерактивна взаємодія, яка передбачає діалог будь-яких суб'єктів один з одним із використанням доступних їм засобів та методів. При цьому передбачається

активна участь у діалозі обох сторін – обмін питаннями та відповідями, управління ходом діалогу, контроль за виконанням прийнятих рішень тощо. Телекомунікаційне середовище, призначене для спілкування мільйонів людей один з одним, апріорі є інтерактивним середовищем. При дистанційному навчанні суб'єктами в інтерактивній взаємодії виступають вчителі та учні, а засобами здійснення подібної взаємодії – електронна пошта, телеконференції, діалоги в режимі реального часу тощо [46].

До недоліків дистанційного навчання належать:

- відсутність прямого очного спілкування між учнями та вчителем. Коли поряд немає людини, яка могла б емоційно забарвити знання, це значний мінус для процесу навчання. Складно створити творчу атмосферу групи учнів;
- необхідність у персональному комп'ютері та доступі до Інтернету; необхідність постійного доступу до джерел інформації. Потрібна хороша технічна оснащеність, але не всі бажаючі вчитися мають комп'ютер та вихід до Інтернету; потрібна технічна готовність до використання засобів дистанційного навчання;
- високі вимоги до постановки завдання навчання, адміністрування процесу, складність мотивації слухачів;
- проблема аутентифікації користувача під час перевірки знань. Неможливо сказати, хто на іншому кінці дроту;
- необхідність наявності цілого ряду індивідуально-психологічних умов;
- висока вартість побудови системи дистанційного навчання на початковому етапі створення системи, значні витрати на створення системи дистанційного навчання, самих курсів дистанційного навчання та купівлю технічного забезпечення;
- висока трудомісткість розробки курсів дистанційного навчання [49].

Сьогодні дистанційне навчання зазнає тимчасових труднощів, таких як:

- недостатня комп'ютерна грамотність учнів та вчителів, відсутність досвіду дистанційного навчання; багато вчителів та учнів ще не готові до такого методу викладання, віддаючи перевагу класичній освіті;
- недостатня розвиненість інформаційно-комунікаційних інфраструктур;
- навчальні програми та курси недостатньо добре розроблені через те, що кваліфікованих фахівців, здатних створювати подібні навчальні посібники, на сьогоднішній день не так багато;
- слабке використання стандартів у дистанційному навчанні;
- проблема пошуку спеціалістів. Потрібна висока кваліфікація розробників; для створення якісних мультимедійних курсів потрібна команда із спеціаліста предметної галузі, художника, програміста тощо;
- недостатня інтерактивність сучасних курсів дистанційного навчання;
- низький відсоток завершення курсів через недостатній досвід використання систем дистанційного навчання та складності мотивації слухачів.

Дистанційна освіта дозволяє реалізувати два основних принципи сучасної освіти: освіту для всіх освіту через все життя [51].

Сучасний підхід до дистанційної освіти полягає в обміні інформацією між вчителем та учнями за допомогою передових комп'ютерних і телекомунікаційних технологій. Водночас цей підхід сприяє послідовному впровадженню дистанційного навчання в загальноосвітніх закладах. Головним акцентом є не лише впровадження технічних засобів, але і надання відповідного змісту навчальним програмам і освітнім послугам, спрямованим на розвиток глибокої особистості, здатної до самостійного навчання та готової до адаптації в умовах постійних змін у сфері освіти. Україна орієнтується на європейську систему дистанційної освіти і надає великий акцент розвитку грамотності, володінню декількома мовами, міжособистісному спілкуванню, формуванню чіткої громадянської позиції, навичкам підприємництва тощо.

Початкова школа найважливіший і значущий щабель у системі шкільного освіти, оскільки провідною діяльністю стає навчальна діяльність дитини. І від того, як буде сформовано опорну систему знань, предметних та універсальних способів дій, забезпечує можливість продовження освіти в основній, старшій школі, бажання та вміння вдосконалювати свою освіту все життя.

У Державному стандарті початкової загальної освіти одним із ціннісних орієнтирів зазначено «розвиток самостійності, ініціативи та відповідальності особистості як умови її самоактуалізації» [20а]. У зв'язку з цим ключовою компетенцією молодшого школяра є самостійна пізнавальна діяльність, яка ґрунтується на рефлексивних навичках, враховує індивідуальні особливості учнів та спирається на загально-навчальні вміння та навички.

У системі навчання школярів здійснюються різні підходи для формування самостійності у пізнавальній діяльності, це:

- проведення уроків за допомогою сучасних технологій, де використовуються ефективні прийоми та методи,
- реалізація додаткової освіти, що є невід'ємним аспектом безперервної освіти,
- використання системи дистанційного навчання.

Дистанційне навчання – це особлива технологія освітнього процесу, за якої взаємодія вчителя та учня здійснюється за допомогою оперативного регулярного діалогу, що реалізується через використання комп'ютерних мереж та засобів телекомунікацій.

Дистанційне навчання – дуже зручна, посильна для учнів початкової школи, корисна та цікава форма роботи. Вона дозволяє ліквідувати прогалини в навичках та вміннях учнів, а також сприяє поглибленню їх знань з навчальних тем, що вивчаються.

Така форма навчання актуальна як для обдарованих дітей, так і для дітей, мають яскраві здібності і які прагнуть поглибленого вивчення будь-якого предмета чи груп дисциплін.

Сьогоднішні події, які випали на долю України (епідемічна ситуація в цілому світі, повномасштабне вторгнення росії, масове вимушене переселення українців за кордон (на іншу територію України) на тимчасове проживання), обґрунтували ефективність запровадження дистанційної системи навчання у практику шкільної освіти, зокрема Нової української школи, позаяк за таких критичних умов не всі школярі могли вчасно відвідувати уроки, утім мали можливість це робити у зручний для себе час, використовуючи технічні засоби зв'язку. Саме це і підтвердило доцільність продовження формувати систематизований вітчизняний освітній простір у Web-середовищі як інформаційну основу розгортання повномасштабної системи дистанційного навчання [87].

Виходячи з вище сказаного, важливим залишається реалізація наступних завдань:

- збереження української системи освіти;
- особливий акцент на вивчення української мови, літератури та історії України;
- забезпечення безперервності навчання школярів, які тимчасово перебувають за кордоном, за українською навчальною програмою, зокрема Нової української школи.

Дистанційне навчання відіграє важливу роль у розвитку самостійної пізнавальної діяльності молодших школярів. Цей підхід надає дітям можливість активно взяти участь у власному навчанні і розвитку, сприяючи їхній незалежності та саморегуляції. Важливі аспекти ролі дистанційного навчання у розвитку самостійної пізнавальної діяльності молодших школярів включають:

- самостійність в управлінні часом: дистанційне навчання дозволяє учням самостійно планувати свій час для вивчення матеріалів, виконання завдань і контролю за навчальним прогресом;
- вміння самостійно знаходити інформацію: діти набувають навички пошуку інформації в мережі та використання онлайн-ресурсів для вивчення різних тем;
- саморегуляція навчальної діяльності: учні навчаються контролювати свій власний навчальний процес, встановлювати цілі та стратегії їх досягнення;
- розвиток критичного мислення і аналітичних навичок: дистанційне навчання сприяє розвитку навичок аналізу і оцінки інформації, що є важливим для самостійного розуміння та вирішення проблем;
- сприяння ініціативі та творчості: учні мають можливість вибирати завдання, які їх цікавлять, та розробляти власні проекти, що сприяє розвитку їхньої ініціативи та творчих здібностей;
- соціальне спілкування і співпраця: дистанційне навчання може включати в себе взаємодію з однокласниками та вчителями через відеоконференції та форуми, що розвиває навички співпраці та комунікації.

В цілому, дистанційне навчання створює сприятливу обстановку для розвитку навичок самостійної пізнавальної діяльності у молодших школярів, які є важливими для їхнього успішного навчання і подальшого розвитку.

Висновки до першого розділу

У першому розділі «Теоретичні засади проблеми розвитку самостійної пізнавальної діяльності молодших школярів засобами дистанційного навчання» нами розглянуті ключові аспекти, які визначають сутність та значення самостійної пізнавальної діяльності молодших школярів та роль дистанційного навчання у її розвитку.

Проведений ретроспективний аналіз вказує на те, що проблема розвитку самостійної пізнавальної діяльності вивчалася вченими протягом багатьох років і має багато аспектів, які ще потребують дослідження та розвитку.

Визначено, що психолого-педагогічна наука розглядає самостійну пізнавальну діяльність молодших школярів як важливий елемент їхнього розвитку, сприяючи формуванню навчальної компетентності та готовності до самостійного навчання.

У процесі аналізу літературних джерел було встановлено, що поняття самостійної пізнавальної діяльності тлумачиться науковцями по-різному. Різноманітність трактування залежить, насамперед, від того, який зміст вкладається в поняття самостійності.

Дослідження доробку вчених дозволило також встановити, що в основі поняття самостійної пізнавальної діяльності лежать три провідні ідеї:

- учень повинен виконувати роботу сам, без участі вчителя;
- від учня вимагається самостійне виконання мислительних операцій, самостійне орієнтування в навчальному матеріалі;
- час виконання роботи суворо не регламентований, надається свобода вибору змісту і способів виконання завдання.

Під самостійною пізнавальною діяльністю молодших школярів у нашому дослідженні ми розуміємо таку об’єктивно-суб’єктивну форму прояву активного ставлення особистості дитини до пізнання, яка спрямована на:

- оволодіння новими знаннями, уміннями, навичками;

– поглиблення й удосконалення наявних знань, умінь і навичок; розвиток розумових сил і здібностей;
– перетворення інтелектуального рівня.

Дослідження показало, що самостійна пізнавальна діяльність молодших школярів є актуальною та важливою складовою їхнього розвитку. Ця спрямованість на самонавчання та самостійність у вивченні матеріалів має потенціал підвищити якість освіти та підготовити учнів до викликів сучасного світу.

Особливу увагу було приділено специфіці розвитку самостійної пізнавальної діяльності у дітей молодшого шкільного віку, виявлено, що цей процес потребує адаптації до вікових особливостей учнів.

Дистанційне навчання розглядається як ефективний інструмент для розвитку самостійної пізнавальної діяльності учнів початкової школи. Воно створює можливість для впровадження нових методів та технологій, які сприяють формуванню навичок самостійного навчання та підвищенню мотивації до активної навчальної діяльності.

Загалом, перший розділ дослідження відзначає важливість розвитку самостійної пізнавальної діяльності молодших школярів та роль дистанційного навчання у досягненні цієї мети. Дослідження підкреслює актуальність проблеми та необхідність подальших розвідок у цьому напрямку з метою розвитку освіти та підготовки молодших поколінь до викликів сучасного світу.

РОЗДІЛ 2
ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ САМОСТІЙНОЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

2.1. Діагностика рівнів розвитку самостійної пізнавальної діяльностіучнів початкової школи

Все вище описане упопередньомурозділі,свідчитьпро надзвичайну актуальністьпроблеми розвитку пізнавальноїдіяльностімолодшихшколярівтапотребу подальшого дослідження і вдосконалення.

Констатувальне дослідження рівня розвитку самостійної пізнавальної діяльності молодших школярів проводилося на базі Драчинецького опорного ЗЗСО І-ІІІ ступенів Мамаївської сільської ради та Чернівецького ліцею № 22 Чернівецької міської ради. У діагностиці приймало участь 50 учнів початкової школи.

У нашому дослідженні ми вважаємо, що основою розвитку самостійної пізнавальної діяльності молодших школярів є їх пізнавальна активність.

Пізнавальна активність – це активний процес сприйняття, розуміння та опрацювання інформації, який включає в себе активну участь мислення, пам'яті та інших когнітивних процесів людини. Це процес, під час якого людина активно взаємодіє з навколишнім світом, збирає інформацію, аналізує її, формулює запитання та гіпотези, розв'язує завдання та вирішує проблеми. Пізнавальна активність є важливим аспектом навчання та розвитку особистості молодшого школяра, оскільки вона дозволяє йому розвивати критичне мислення, аналітичні навички, творчий потенціал і вирішувати завдання та проблеми у різних сферах життя. Вона є основою для самостійного навчання і досягнення освітніх та особистісних цілей.

Ключовими аспектами пізнавальної активності є:

– вміння ставити питання,

– шукати відповіді,

– аналізувати інформацію,

– виробляти власні висновки,

– використовувати знання для розв'язання завдань.

Самостійна пізнавальна діяльність базується на пізнавальній активності, оскільки вона передбачає незалежний пошук, оцінку та засвоєння інформації або набуття знань. Молодший школяр, який має високий рівень пізнавальної активності, зазвичай може ефективно самостійно навчатися, розвивати свої здібності та навички, ініціювати дослідницькі проєкти та самостійно розв'язувати завдання.

Отже, пізнавальна активність є важливим елементом розвитку самостійної пізнавальної діяльності, і вона сприяє розвитку навичок самостійного навчання та аналізу інформації.

Основними завданнями емпіричного дослідження рівня розвитку пізнавальної діяльності молодших школярів визначено:

1. Підбір діагностичних методик визначення рівня розвитку активності молодших школярів.

2. Визначення рівня розвитку самостійної пізнавальної діяльності учнів початкової школи.

У першому розділі з визначення пізнавальної активності ми виділили такі компоненти як мотиваційний, когнітивний і діяльнісний. Опираючись на дані компоненти, ми підібрали діагностичні методики, представлені в Таблиці 1, які дозволять нам виявити рівень пізнавальної активності молодших школярів. Підібрані нами діагностичні методики дозволяють вирішити завдання, поставлені в ході дослідження, і досягти дослідницької цілі.

Таблиця 2.1. – Критерії, показники та діагностичні методики дослідження пізнавальної активності молодших школярів.

№ п/п	***Назва компонента***	***Діагностична методика***
1.	Мотиваційний	1. Методика В.Юркевич «Дерево бажань». Мета –

		виявлення рівня пізнавальних потреб дітей. 2. Методика виявлення рівня внутрішньої мотивації. Мета даної методики – виявлення спрямованості і рівня розвитку внутрішньої мотивації навчальної діяльності. 3. Методика вивчення пізнавальної активності Ю.Бойко. Ціль методики – визначення рівня пізнавальної активності для виявлення домінуючої спрямованості особистості на процес пізнання навчальних предметів.
2.	Когнітивний	Бесіда. Ціль бесіди – визначити рівень знань учнів з навчальних предметів «ЯДС», «Літературне читання», «Математика»
3.	Діяльнісний	Творче завдання «Збери колекцію». Мета – виявити рівень пізнавальної активності в процесі навчальної діяльності молодших школярів.

Методика «Древо бажань» являє собою використання словесних ситуацій (див. додаток А). Учням пропонується шість ситуацій, на кожну ситуацію дається певний час для відповіді. Усі ситуації носять пізнавальний характер, відрізняються різними рівнями складності.

Графічні результати діагностики представлені на рисунку 2.2.

З Рисунку 2.2. ми можемо спостерігати, що в досліджуваній групі 34%

дітей мають низький рівень пізнавальної потреби. Це свідчить, що в учнів переважає інтерес до односкладової інформації, всі відповіді були споживчого характеру. Наприклад, Іван Ф. на запитальну ситуацію «Що має зробити чудо-машина на твій наказ?», дає таку відповідь «Хочу, щоб вона вчилася і робила за мене уроки». В учнів цього рівня відсутні мотиви до навчання, пізнання, і зрозуміння нового.

На середньому рівні видно, що відсоток респондентів становить 48. У дітей на цьому рівні присутній інтерес, потреба до пізнання, але залучає їх конкретна поверхнева інформація. Наприклад, на запитання «Килим-літак миттєво доставить тебе, куди ти захочеш. Куди б ти хотів злітати? діти відповідали «Мандрувати країнами», «У Париж, Америку, Єгипет подивитися пам'ятники та пам'ятки».

На високому рівні виявилося лише 9 учнів, що становить 18% респондентів. Наприклад, в Оксанки Д. є прагнення проникнути в причинно-наслідкові зв'язки явищ, чітко проявляється пізнавальний інтерес до навколишнього світу. Якби їй випала можливість поставити кілька запитань мудрецю, який знає відповіді на всі запитання, вона би запитала: «Як влаштований космос? Як з'явився Всесвіт? Що знаходиться усередині мозку?».

Методика на виявлення рівень розвитку внутрішньої мотивації навчальної діяльності учнів, спрямованість і ставлення до навчальних предметів, які вивчаються. Тест складається з 20 суджень з варіантами відповідей, відповіді записуються як плюси і мінуси навпроти порядкового номера (див. додаток Б). Обробка здійснюється відповідно до ключа. Результати методики наведено на Рисунку 2.3.

З Рисунку 2.4. видно, що у 34% респондентів низький рівень внутрішньої мотивації. У цих учнів переважає зовнішня мотивація, внутрішня залишається на низькому рівні. При домінуванні зовнішніх мотивів вся предметна структура перевертається, відбувається перерозподіл структурних елементів. Навчальний предмет витісняється на периферію уваги, він стає умовою чи засобом досягнення особистісно-значущого мотиву.

На середньому рівні знаходиться 44% дітей. Учні із середнім рівнем внутрішньої мотивації позитивно ставляться до процесу навчання, у них наявний пізнавальний інтерес, але так само, є й зовнішні мотиви, наприклад, добре вчитися, щоб почути похвалу від значущої для них людини, вчителя або батьків.

На високому рівні знаходяться 22% респондента. Високий рівень внутрішньої мотивації учнів характеризується тим, що учень хоче пізнати і відкрити для себе нові знання навчального предмета «навколишній світ», намагається проникнути в суть проблеми, якщо така є, воліє працювати самостійно, але в той же час вміє працювати в парі, групі та колективі.

Наступна методика бесіда. Для того, щоб виявити у дітей рівень знань з

навчальних предметів на кінець 3 класу, ми склали блоки питань. Кожен блок містив у собі десять запитань і відповідав пройденому розділу з предмета. У першому блоці були складені питання стосовно предмета «ЯДС», у другому блоці – «Літературне читання», а в третьому – «Математика». Усі питання було складено за навчальною програмою. Зміст питань подано у додатку Б.

Рівень знань дітей після закінчення 3 класу визначався кількістю правильних відповідей питання під час бесіди.

Від 0 до 9 правильних відповідей – низький рівень. Від 10 до 19 правильних відповідей – середній рівень. Від 20 до 30 правильних відповідей – високий рівень. Результати за цією методикою представлені на Рисунку 2.5.

З Рисунку 2.5. видно, що у групі переважаючий рівень (48% учнів) знань з навчальних предметів середній. В учнів спостерігаються непогані знання, але деякі питання змушували дітей замислитись і згадати те, що проходили минулого року.

На високому рівні знаходяться 40% респондентів. Діти під час бесіди змогли дати правильні відповіді на більшу кількість питань, відповіді були повними та розгорнутими, це говорить про те, що школярі після закінчення 3

класу добре засвоїли знання.

На низькому рівні виявилося 6 учнів (12%). В учнів цього рівня слабкі знання з навколишнього світу, у відповіді питання вони довго згадували пройдений матеріал, було неможливо грамотно сформулювати думку.

Методика вивчення пізнавальної активності за опитувальником. Методика включає бланк анкети, де прописані навчальні предмети та вісім питань з варіантами відповідей. Учням у першому питанні пропонується вибрати із запропонованих навчальних предметів ті, які цікавлять найбільше. З другого по восьме запитання є варіанти відповідей. У питаннях з 3 по 8 за кожний варіант відповіді нараховуються бали. Результати цієї методики представлені на Рисунку 2.6.

Рисунок 2.6. – Рівень розвитку пізнавальної активності молодших школярів, спрямований на вивчення навчальних предметів.

З рисунка можна помітити, що середній рівень залишається переважним і становить 52%. Він характеризується тим, що учні обирали улюблений предмет у школі, але вони не цікавляться ним поза школи. Всю навчальну інформацію вони отримують лише на уроках, люблять те, як

викладає вчитель.

Низький рівень (24% респондентів) характеризується тим, що учні в принципі не обирали жодний предмет, як той, що їх цікавить.

На високому рівні (24%) учні хочуть докопатися до суті навчального предмета, вивчають і отримують додаткову інформацію з різних джерел поза школою, на уроках задають питання, що їх цікавлять.

Творче завдання. Учням було поставлено творче завдання «Збери колекцію». Мета даного завдання – на основі своїх знань створити колекцію лікарських рослин рідного краю, дати їм характеристику та сферу застосування, та подати її у вигляді презентації. Результати цієї методики представлені на Рисунку 2.7.

З рисунку видно, що на середньому рівні знаходиться 48% учнів. Діти на середньому рівні виконували всі пункти завдання, непогано володіли матеріалом, допускали негрубі помилки при викладанні своєї доповіді.

На низькому рівні опинилися 16% респондентів. Учні на цьому рівні погано володіли інформацією, при доповіді допускали мовні помилки, не виконали в повному обсязі пункти даного творчого завдання.

Учнів із високим рівнем виявилося 36%. На цьому рівні діти показали добре знання матеріалу, наводили приклади з життя, мова при викладі матеріалу була безпомилковою, всі пункти творчого завдання були виконані.

Узагальнивши результати з усіх діагностиків, ми склали діаграму «Рівень розвитку пізнавальної активності молодших школярів», наведену на Рисунку 4.7.

Як можна спостерігати, то кількість дітей із високим рівнем пізнавальної активності становить 28%. Кількість дітей на середньому рівні переважає, їх становило 48% від усієї групи. Також присутні діти і з низьким рівнем пізнавальної активності це 24% від групи.

Таким чином, за результатами всіх методик можна дійти висновку, що учні у більшості мають середній рівень пізнавальної активності (48%), що відповідає віковій норми.

2.2. Обґрунтування організаційно-педагогічних умов розвитку самостійної пізнавальної діяльності молодших школярів засобами дистанційного навчання

На основі аналізу психолого-педагогічних джерел та результатів дослідження нами було обґрунтовано організаційно-педагогічних умов розвитку самостійної пізнавальної діяльності молодших школярів засобами дистанційного навчання, а саме:

- використання методики змішаного навчання з метою розвитку самостійної пізнавальної діяльності учнів початкової школи;
- системно-діяльнісний підхід у використанні різних програмних засобів дистанційного навчання з метою розвитку самостійної пізнавальної діяльності учнів початкової школи
- створення батьками ситуації успіху у процесі дистанційного навчання як умова розвитку самостійної пізнавальної діяльності молодших школярів

2.2.1. Використання методики змішаного навчання з метою розвитку самостійної пізнавальної діяльності учнів початкової школи

Сучасну освіту неможливо уявити без використання засобів навчання, представлених у цифровому форматі: аудіокниги, звукозаписи, графічні та картографічні матеріали, ділова графіка, різні символьні об'єкти, текстові інформаційні матеріали, відеокерівництва, об'єкти інтерактивного моделювання, електронні програми та електронні форми підручників. Усе це – цифрові освітні ресурси, необхідні й у освітньому процесі сучасної школи, практично повністю змінили освітнє середовище.

На сьогоднішній день у зв'язку з недавньою глобальною пандемією коронавірусної інфекції COVID-19, повномасштабним вторгненням росії в Україну, а також з інших причин все більшої популярності набуває дистанційне навчання.

Вікова періодизація розвитку особистості та Державний стандарт початкової загальної освіти абсолютно точно визначають головне завдання початкової школи — навчити дитину вчитися. На рівні початкової загальної освіти здійснюється: формування основ уміння навчатися та здатності до організації своєї діяльності — уміння приймати, зберігати цілі та дотримуватися їх у навчальній діяльності, планувати свою діяльність, здійснювати її контроль та оцінку, взаємодіяти з педагогом та однолітками у навчальному процесі [20(а)].

На рівні початкової загальної освіти навчальна самостійність лише формується, тоді як дистанційний формат навчання передбачає, що учень має деякі навчальні дії. У ситуації спонтанного запровадження такого навчання виникає суперечність між завданням, що висувається перед дитиною, і його пізнавальними можливостями. Для того, щоб вирішити цю проблему, необхідно мати певні навички, і навіть при досить високій напруженсті дитина не впорається, якщо вищезазначені навички у неї не сформовані. Подібне навчання не розвиває, а гальмує пізнавальну діяльність молодшого школяра. Безумовно, навчання, що розвиває, — це навчання на високому рівні складності. Але варто пам'ятати, що для кожної дитини рівень складності в засвоєння навчального матеріалу є різним. Саме вчитель, знаючи індивідуальні особливості розвитку своїх учнів, визначає міру складності.

Таким чином, розвиватися самостійна пізнавальна діяльність має не спонтанно, а усвідомлено у спільній діяльності всіх суб'єктів освітнього процесу. Вчитель створює навчальну ситуацію, яка вчить дитину приймати, зберігати та визначати (у старшому віці) мету діяльності, планувати свою діяльність, контролювати її процес та результат.

У молодшому шкільному віці далеко ще не всі діти вміють вчитися, тим паче вчитися самостійно. Слід розуміти, що педагогічні технології, різні методики, прийоми, способи навчання, форми організації діяльності та

форми реалізації змісту освіти, які чудово діють в основній школі, є марними і навіть шкідливими при навчанні першокласників і другокласників.

Бесіди з педагогами та батьками учнів у початковій школі, спостереження за процесом першого масового переходу освітніх організацій у дистанційний формат навчання у четвертій чверті 2019/2020 навчального року дозволяють виділити деякі позиції для формування умов успішного навчання молодших школярів у період дистанційного навчання.

По-перше, постає проблема високої працезатратності всіх учасників освітніх відносин, що створює стресову ситуацію. Мінімізувати ризики цієї ситуації допоможе скорочення обсягу домашніх завдань.

Також доцільно у 2-4-х класах початкової школи не ставити домашнє завдання з математики та української мови. Домашнє завдання з навчальних предметів «Літературне читання» та «ЯДС» можна представити у форматі самостійної роботи з текстовим матеріалом, який вивчатиметься на наступному уроці. Наприклад, доречно дати школяреві завдання прочитати текст і виділити незрозумілі слова, словосполучення, речення. Або, скажімо, прочитати текст і скласти два-три питання щодо змісту матеріалу. Видається неприпустимим пропонувати домашні завдання, аналогічні завданням, які виконувались під час дистанційних уроків. Водночас коректно використовуватиме вправи творчого та пошукового характеру: придумай, знайди, склади, намалюй тощо.

По-друге, технології проектування уроку, відбір змісту в класно-урочній системі та при дистанційному навчанні різні. Розумно при дистанційному навчанні використовувати технології «перевернутий клас» (про цю технологію див. нижче) та «укрупнення дидактичних одиниць». При цьому на одному уроці не рекомендується одночасно давати нові знання та формувати нові способи дії (особливо на початковому етапі запровадження дистанційного навчання). Важливо розуміти, що саме дистанційне навчання для дитини є новим способом навчання (дії).

Велику роль під час дистанційного навчання відіграє вибір інформаційного ресурсу. Високим є ризик створення стресової ситуації на першому етапі введення дистанційного формату навчання, якщо щодня, а тим паче щороку, міняти майданчики навчання. Домовленість усередині колективу вчителів, які працюють із дітьми одного класу, про вибір єдиного майданчика для всіх уроків на початковому етапі дистанційного навчання допоможе дитині зорієнтуватися у незвичному для неї форматі освоєння шкільної програми. Надалі майданчики можуть змінитися, а їхній перелік — розширитися.

Крім того, не варто використовувати кілька однотипних ресурсів для навчання одного класу (Microsoft Teams, ZoomforEducation – платформи для проведення відеоуроків, надання матеріалів для навчання та спілкування з учнями в режимі реального часу.). Вибір одного ресурсу, з яким дитина працювала в період очного навчання, збільшує ймовірність того, що дитина зможе працювати самостійно під час дистанційного навчання. До того ж, якісне освоєння одного ресурсу створює умови для освоєння наступного. Таким чином, у період дистанційного навчання бажано продовжувати працювати зі знайомим для дітей електронним додатком до навчально-методичного комплексу, що використовувався раніше в освітньому процесі (далі НМК).

По-третє, дуже важливо у період дистанційного навчання давати завдання, процес виконання яких для дитини звичний та зрозумілий. Допомогти учню можуть чіткі інструкції до вправ (у форматі навчальних завдань використовуваного НМК) та пам'ятки з алгоритмом виконання завдань. Дитина, навчена наслідувати алгоритм на уроці, діятиме аналогічно і при дистанційному навчанні. При цьому доречними виявляються учням у процесі освоєння ними дистанційного формату навчання пам'ятки.

Ще однією з умов успішного дистанційного навчання з метою розвитку самостійної пізнавальної діяльності учнів є дотримання таймінгу. Навчити цьому молодших школярів допоможе приклад дорослих. Абсолютне

дотримання вчителем часу проведення уроку, тривалість якого має бути на 15-20 хвилин коротше за урок, що проводиться в очному режимі, є таким прикладом. Також важливо рекомендувати батькам вчити дитину дотримуватися режиму дня.

Наступним важливим фактором є час перебування на дистанційному навчанні. Якщо час перебування на дистанційному навчанні нетривалий, краще використовувати його для закріплення раніше вивченого матеріалу, відпрацювання деталей предметного змісту. Основні зусилля вчителі мають бути спрямувати на привчання дитини до занять в іншому – «віддаленому» режимі.

При тривалому (більше трьох тижнів) форматі дистанційного навчання предметний та міжпредметний зміст необхідно інтегрувати, виділяючи та відпрацьовуючи найбільш важливі або великі блоки освітньої програми. Слід зазначити, що основні змістові блоки виділяються відповідно до типової програми з навчальних предметів, а не НМК.

Змішане навчання (або blendedlearning) — освітній підхід, який поєднує навчання за участю вчителя (віч-на-віч) та дистанційне навчання. Змішане навчання передбачає елементи самостійного контролю учнем освітнього маршруту, часу, місця та темпу навчання, а також інтеграцію досвіду навчання з учителем та онлайн.

Ефективно організоване змішане навчання має безліч переваг:

- гнучкість для всіх учасників: змішане навчання надає всім учасникам можливість бути більш гнучкими і адаптувати навчальний процес до свого ритму та потреб;
- розвиток проактивного підходу до навчання: цей метод стимулює учнів до активної самостійної пізнавальної діяльності, де вчителі вже не є єдиним джерелом інформації, а функціонують як фасилітатори навчання;

- удосконалення цифрових навичок: змішане навчання сприяє розвитку цифрових навичок у дітей і стимулює їх стати активними і незалежними учасниками освітнього процесу;
- індивідуалізація навчання: змішане навчання надає вчителям можливість зробити процес навчання більш індивідуалізованим, враховуючи потреби кожного учня.
- цілісний підхід до освіти: важливо розуміти, що змішане навчання не обмежується простим поєднанням віртуальних та офлайн методів. Це комплексний підхід, який охоплює освітнє середовище, розвиток компетенцій і співпрацю всіх учасників освітнього процесу, включаючи учнів, вчителів і батьків.

Проте blendedlearning – це більше, ніж просте комбінування віртуального та офлайн навчання; це комплексний підхід, який охоплює всі аспекти освітнього середовища, включаючи школу, віртуальний простір, домівки учнів та вчителів. Це також сприяє розвитку компетенцій та росту всіх учасників освітнього процесу, зокрема учнів, вчителів і батьків.

До моделі змішаного навчання лише на рівні початкової загальної освіти можна зарахувати і таку, коли онлайн-навчання та очне навчання може бути грамотно об'єднане і взаємопов'язане тематично і логічно у межах одного класу, одного навчального предмета.

Частки очного та онлайн навчання визначаються тільки на основі досвіду роботи молодших школярів в онлайн-середовищі. При даній моделі онлайн-навчання доцільно вводити поступово, щодня включаючи дитину до самостійної пізнавальної роботи, використовуючи ситуацію вимушеної навчальної дії. Тобто введення елементів онлайн навчання стає не метою, а засобом формування самостійних пізнавальних дій у молодших школярів. Необхідно визначити, яка частина навчального матеріалу (і яким чином) вивчатиметься в очній формі, у класі, а що (і як) можна «доручити» для самостійного вивчення онлайн.

Blendedlearning передбачає, що процес навчання не обмежується лише 45 хвилинами уроку, а розгортається як до, так і після цього часу. Молодші школярі буквально стають «власниками» свого часу для навчання і самостійно керують та узгоджують співпрацю з вчителем, однокласниками та іншими зацікавленими особами на різних етапах опанування навчальним матеріалом. Це означає, що саме фази «перед» і «після» уроку набувають великої вагомості для учнів.

Ефективне змішане навчання вимагає, щоб всі суб'єкти освітнього процесу мали однаковий та надійний доступ до Інтернету та онлайн інструментів. Однак це лише один аспект проблеми. Навіть ще важливіше, щоб вчителі отримували підтримку від досвідчених ІТ-спеціалістів в школі і могли звертатися до них за допомогою. Всі веб-платформи, якими користуються вчителі, повинні враховувати вікові особливості дітей і бути доступними для учнів із особливими освітніми потребами.

У моделі змішаного навчання дуже важливою є співпраця із батьками, адже значну частину часу діти навчатимуться поза межами школи. Тому необхідно чітко визначити ще на старті, якою мірою батьки можуть і хочуть бути залученими до змішаного навчання. Це залежатиме від конкретних умов кожної родини, але варто принаймні впевнитись, що батьки також беруть участь у плануванні та прогнозуванні індивідуальної навчальної траєкторії учня.

Технологія змішаного навчання передбачає зменшення кількості часу перебування у класі, а отож, учням і вчителям буде бракувати звичайного шкільного життя. Тому надзвичайно важливим є надавання пріоритету живому спілкуванню, діалогу та неформальним обговоренням у ті дні, коли діти і вчителі перебувають власне у школі. Особливу увагу слід звертати на обговорення емоційного стану, рівня тривожності, а також інструментів подолання стресу тощо.

Найпростіша модель змішаного навчання для створення умов розвитку самостійної пізнавальної діяльності молодших школярів – це «перевернутий

клас» (flippedclassroom). У даній моделі навчання учнів усього класу будується на основі тих самих видів діяльності. Відмінною особливістю є те, що репродуктивна діяльність, якою вже оволодів школяр, стає самостійною пізнавальною діяльністю при виконанні домашнього завдання.

У процесі даного підходу, учні отримують попередні знання чи інформацію самостійно – з підручників, навчальних матеріалів чи пошуку в мережі, а у класі вчитель модерує процес засвоєння цих знань і навичок на практиці. Flippedclassroom спонукає учнів рівноцінно працювати у різних навчальних середовищах — удома та в школі, тож важливо, щоб усі діти мали рівні можливості доступу до цифрових технологій (див. додаток Г).

Наведемо конкретний приклад такого роду завдання:

«Прочитай наступний твір з підручника «Українська мова та читання» та визнач, у який з розділів списку літератури для самостійного читання у початковій школі можна включити прочитаний твір».

У цьому випадку діти самостійно працюють із добре знайомими для них ресурсами, а на уроці обговорюються результати їх роботи, актуалізуються найважливіші моменти вивченого змісту, вирішуються навчально-практичні та проектні завдання, проводяться міні-дослідження.

Важливо зазначити, що значним етапом у процесі проектування уроку в моделі «перевернутий клас» є створення інструкції. Для молодшого шкільного віку цей детальний (покроковий) алгоритм виконання завдання розробляє вчитель з урахуванням вікових особливостей учнів та рівня сформованості у них навичок самостійної роботи.

Саме інструкція створює умови, за яких у дитини формуються уявлення про навчальний зміст наступного уроку та вдосконалюються вміння працювати з різними інформаційними джерелами.

Технологія «перевернутий клас» є однією з моделей змішаного навчання, яку рекомендується використовувати під час проектування уроку. Розробка конспекту уроків з математики та ЯДС з використанням методу «Перевернутий клас» подана у додатках Д, Е.

Таким чином, вводити елементи змішаного навчання в освітній процес треба поетапно, починаючи з першого класу за умов відсутності домашнього завдання. Доречно у цій ситуації використовувати й іншу технологію — «Зміна робочих зон». Наприклад, на уроці навчання грамоти клас (1 клас, вересень — лютий) поділяється на три групи. У першу групу входять діти, що читають, з первинними навичками самостійної роботи. Ця група працює у онлайн-форматі. Друга група (діти, які добре читають) займаються проектно-дослідницькою діяльністю за інструкцією, запропонованою вчителем. Третя група працює під керівництвом вчителя. Після 10 хвилин роботи здійснюється перехід на іншу станцію або, іншими словами, відбувається зміна робочих зон. Кожен із учнів класу попрацює під керівництвом вчителя, у проектній діяльності та самостійно (або в парі) в онлайн-форматі. Додаткові приклади використання даної технології представлені у додатку Є.

Щоденне проведення одного з подібних уроків створює умови розвитку самостійної пізнавальної діяльності у молодших школярів та їх підготовки до навчання у дистанційному форматі. При створенні різних моделей змішаного навчання, у дистанційному форматі можуть успішно використовуватись такі педагогічні технології очного навчання, як технологія проблемного навчання, проектні технології, технологія розвитку критичного мислення, технологія дослідницького навчання, технологія індивідуалізованого навчання тощо. Проте сьогодні звичні для вчителя технології, методи, прийоми навчання потребують адаптації до дистанційного режиму. А обов'язковою умовою підвищення якості освіти у ситуації, що склалася, є відповідне навчання педагогів.

2.2.2. Системно-діяльнісний підхід у використанні різних програмних засобів дистанційного навчання з метою розвитку самостійної пізнавальної діяльності учнів початкової школи

Системно-діяльнісний підхід у використанні різних програмних засобів дистанційного навчання означає створення комплексної системи навчання, в якій програми взаємодіють, аби надати учням найкращі умови для здобуття знань. Він адаптується до потреб учнів, сприяє співпраці, допомагає вести моніторинг та оцінку прогресу та завжди піддатливий до вдосконалення. Такий підхід сприяє якісному і ефективному навчанню на віддалі, допомагаючи досягнути успіху в освіті.

Реалізація системно-діяльнісного підходу у використанні різних програмних засобів дистанційного навчання забезпечується наступними позиціями:

- *системна організація навчання*:системно-діяльнісний підхід спрямований на створення комплексної системи дистанційного навчання, в якій різні програмні засоби взаємодіють між собою для досягнення конкретних навчальних цілей;
- *адаптація до потреб учнів*:цей підхід дозволяє персоналізувати навчання, враховуючи індивідуальні потреби, рівень знань та темп навчання кожного учня. Він дозволяє вчителям та учням вибирати та використовувати ті програмні засоби, які найкраще відповідають їхнім потребам;
- *взаємодія і співпраця:*системно-діяльнісний підхід сприяє взаємодії між вчителями та учнями, а також між самими учнями, використовуючи різні програмні засоби для спільного навчання, обміну інформацією і співпраці над завданнями;
- *моніторинг та оцінка:*за допомогою системи дистанційного навчання на основі системно-діяльнісного підходу можна вести моніторинг прогресу учнів і проводити оцінку їхньої роботи, що дозволяє вдосконалювати навчальний процес та адаптувати його до потреб

групи чи окремих учнів;

– *постійне вдосконалення*:цей підхід сприяє постійному вдосконаленню навчальних програм і використання програмних засобів на основі відгуків вчителів та учнів. Він дозволяє адаптувати систему до змінних умов та нових технологій.

Усе це робить системно-діяльнісний підхід важливим та ефективним для використання різних програмних засобів дистанційного навчання, допомагаючи створити гнучку та ефективну систему навчання, яка сприяє розвитку учнів і досягненню навчальних цілей.

Ефективне змішане або дистанційне навчання базується на вміннях успішно застосовувати:

- ✓ технічні засоби, зокрема обладнання: інтерактивні панелі або дошки, відеокамеру, гарнітуру;
- ✓ різні програми та програми для навчання: ActivInspire, ClassFlow, ZOOM тощо;
- ✓ методичні рекомендації щодо цієї форми навчання.

Система дистанційного навчання конкретного навчального закладу містить такі види забезпечення:

«Методичне – методики, рекомендації з технології дистанційного навчання з урахуванням дидактичних і психологічних аспектів.

Програмне – мережеві системні програми, комп’ютерні навчальні програми, інструментальні середовища для створення навчальних програм. Сьогодні для створення комп’ютерних навчальних програм можна використовувати програмні середовища, розміщені на різних серверах (WebCT, FirstClass та ін.).

Технічне – персональні ЕОМ для організації сервера, персональні і мережеві комп’ютери.

Інформаційне – конспекти лекцій, підручники, та інші методичні матеріали на паперових і магнітних носіях, довідники, різноманітні бази даних з методичних матеріалів, оперативних даних, кадрів.

Організаційне – нормативні документи держави та організацій, визначальні структури організацій, що ведуть дистанційне навчання, міжнародні зв'язки» [65а].

Організовувати дистанційне онлайн навчання можна за допомогою різних платформ та програмних засобів. Нижче подіємо характеристику та особливості роботи деяких з них.

Програмне забезпечення ActivInspire дозволить створити та провести уроки на інтерактивній панелі чи дошці. Дізнатися, як покроково створити цікавий і захоплюючий урок ActivInspire, можнана самій платформі.

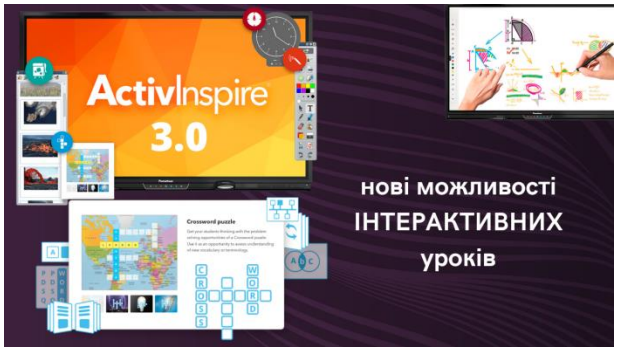

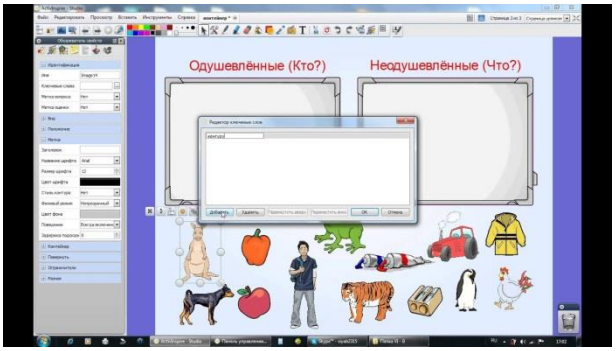

Ця програма має функцію запису проведених уроків. Тому використання інтерактивної дошки та ActivInspire дозволить зберігати та розміщувати уроки в інтернеті та надавати своїм учням доступ для перегляду.

Записати всі файли, які відтворює на мультимедійна дошка, дуже просто: потрібно відкритиActivInspire — Інструменти, вибрати Інструменти, потім натиснути Запис екрана. ActivInspire дозволяє зробити запис як всього екрану, і його частини. Якщо ви виберете повноекранний запис, він розпочнеться автоматично. У разі, коли потрібно записати інформацію частково, спочатку потрібно вибрати потрібну область для запису,скориставшись «Реєстратором області екрана», щоб вибрати бажаний фрагмент, а потім натисніть кнопку «Почати запис».

В операційній системі Windows процес запису позначається чергуванням синіх і червоних точок, що миготять.

У Mac OS — суцільною синьою точкою і запис триває доти, доки ви не натиснули «Пауза» або «Стоп». Після завершення запису з'явиться діалогове вікно «Зберегти файл». Виберіть місце, куди потрібно зберегти запис, дайте йому ім'я та натисніть «Зберегти». Збережений файл можна завантажити в будь-яке середовище або сервіс для обміну файлами.

CiscoWebex є однією з популярних платформ для відеоконференцій та спільної роботи. Ось деякі основні особливості роботи з CiscoWebex:

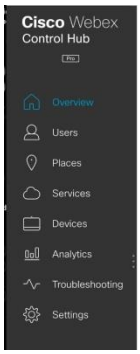

– *відеоконференції*:CiscoWebex дозволяє проводити відеоконференції з одним чи багатьма учасниками. Можете обирати між режимами відеодзвінків та відеоконференційних зборів, де можна спілкуватися, обмінюватися екранами і файлами, використовувати чат і багато іншого;
– *шаринг екрану*:Webex дозволяє легко ділитися вмістом екрану під час відеоконференцій. Це корисно для презентацій, демонстрацій програм або спільної роботи над документами;
– *чат і обмін повідомленнями*: можна використовувати текстовий чат для обговорення питань під час відеоконференцій, надсилання повідомлень і файлів учням;
– *спільна робота над файлами*, прєктами:CiscoWebex має функціонал, який дозволяє спільно редагувати файли під час відео конференції, можна відкривати та редагувати файли безпосередньо в середовищі Webex;
– *збереження записів*: можна записувати відеоконференції та зберігати їх для подальшого перегляду або навчання;
– *планування та запрошення на зустрічі*:Webex надає можливість планувати зустрічі, надсилати запрошення учасникам, інтегрувати з

календарями та автоматично створювати посилання для приєднання.

– *захист і безпека*:CiscoWebex має вбудовані заходи безпеки, включаючи шифрування даних та можливість обмеження доступу до конференції за допомогою паролів.
– *мобільний доступ*:Webex доступний на різних платформах, включаючи мобільні пристрої, що дозволяє спілкуватися та працювати відкрито навіть поза офісом.
– *інтеграція з іншими програмами*:CiscoWebex може бути інтегрований з іншими корпоративними програмами, такими як Microsoft Outlook, GoogleCalendar, Slack і іншими, для полегшення роботи з іншими інструментами та додатками.

Ці особливості роботи з CiscoWebex роблять його потужним інструментом для відеоконференцій, спільної роботи та комунікації в бізнесі та освітніх цілях.

Очевидно, що інтерактивне дистанційне навчання потребує використання платформ для завантаження, зберігання та обміну інформацією. Відмінно зарекомендувало себе програмне забезпечення ClassFlow, завдяки якому кожному вчителю легко надати доступ до навчальних матеріалів своїм учням.

Функціональність платформи для дистанційного навчання ClassFlow дозволяє вчителю легко організувати роботу за багатьма класами: завантажувати для кожного класу свої методичні матеріали та проводити інтерактивні уроки. Крім того, ClassFlow відкриває вам доступ до багатьох корисних ресурсів, які допоможуть підвищити ефективність навчання.

Створення віртуального класу відбувається за наступним алгоритмом: авторизуйтеся на платформі, виберіть вкладку «Клас» і натисніть кнопку «Новий» і створіть новий клас або імпортувати інформацію з GoogleClassroom.

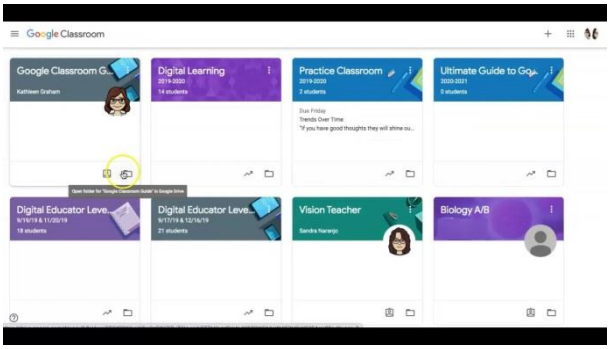

Далі потрібно вибрати назву для цього класу та визначитися з його типом: студентський чи створений учителем. Студентський дозволяє учням підключатися до цього класу за допомогою коду, який ви надаєте. Клас, створений учителем, передбачає, що всі учасники додаватимуть учитель. Останній варіант доцільний лише у випадках, коли діти надто малі, щоб зробити це самостійно.

У створеному класі вчитель може додавати навчальні матеріали, створювати завдання чи опитування в режимі онлайн, виставляти оцінки, нагороджувати значками та переглядати історію успішності учнів. Вибравши потрібний вам клас, ви напрочуд просто і швидко можете додати потрібні навчальні файли, які будуть доступні для всіх учнів класу. Для кожної теми передбачено можливість створення окремого уроку. Тобто, ви можете зберігати всі матеріали на тему разом і учням буде зручно ознайомитися з усією необхідною інформацією. Надіслати створений урок або домашнє завдання усьому класу можна за кілька хвилин: перебуваючи у вкладці «Клас», у центральному вікні вкажіть тему повідомлення, виберіть одержувачем потрібен клас, натисніть на значок «Скріпка» і додайте бажаний урок або натисніть на стрілку вгору і завантажте потрібні матеріали з комп'ютера.

Для перевірки рівня знань школярів ClassFlow пропонує 8 різних варіантів опитування — від простих тестових до тих, що потребують розгорнутих відповідей.

ClassFlow забезпечує широкий, зрозумілий та корисний інструментарій, з яким буде успішним навіть дистанційне навчання під час карантину. На початку роботи сервіс підказує, як з ним працювати, тому навіть новачкам опанувати це середовище буде досить просто. Ті, хто вже добре орієнтується в можливостях ClassFlow, можуть натиснути кнопку «Не показувати цього більше» і вікно з підказками більше не з'являтися.

Періодично під час змішаного або онлайн навчання педагогам потрібні програми для навчання, які дозволяють організувати відеоконференцію. У таких випадках надобиться платформа Zoom.

У цій програмі може одночасно взаємодіяти до 100 учасників. Тривалість безкоштовних сеансів обмежена 40 хвилинами, яких цілком достатньо для проведення уроку. Використання інтерактивних технологій дозволяє підключитися до відеоконференції з комп'ютера, планшета чи смартфона. Zoom сумісний із усіма основними операційними системами.

Для початку роботи потрібно завантажити програму, вибрати «Зареєструватися безкоштовно», відкрити програму та увійти до свого облікового запису. Далі потрібно створити нову зустріч. Працюючи з учнями краще вибрати варіант запланованої конференції, щоб заздалегідь надати учням доступом до неї. Тому вибираєте в меню «Запланувати конференцію» та вносите інформацію: дата та час початку, тема, опис, тривалість. Після цього потрібно натиснути кнопку «Зберегти» і бачите сторінку з даними про створений вебінар. Скопійоване посилання потрібно відправити своїм учням.

Зручним є використання функції фіксованого посилання відеоконференцію. Тобто для уроку, який проводиться щоразу в той же час, можна зробити постійне посилання.

На момент початку Відео зустрічі всі її учасники повинні перейти за відповідним посиланням. На початку важливо надати доступ програмі до мікрофону та відеозв'язку, щоб кожен учасник міг бачити та чути інших.

Zoom має ряд корисних опцій, наприклад запис конференції. За потреби ви можете скористатися цією можливістю, щоб потім надати запис уроку учням, які були відсутні на цій зустрічі.

Сервіс відео зустрічей - GoogleMeet.Звичайно, неможливо охопити всі програми для навчання, проте слід знати про ще один зручний сервіс для відео зустрічей - GoogleMeet. Він має низку переваг перед програмою Zoom. Основні з них: значно довша за тривалість безперервного відеозв'язку; можливість показувати учасникам інформацію, яку ви відкриваєте на своєму пристрої; спеціальні можливості для людей із особливими потребами.

Користування GoogleMeet вимагає авторизації. Після входу до свого облікового запису виберіть сервіс Meet і натисніть на кнопку «Приєднатися до зустрічі або розпочати власне». Натисніть кнопку «Продовжити», щоб побачити вікно попереднього перегляду. Ви можете одразу розпочати зустріч («Приєднатися зараз») або запланувати її заздалегідь, скориставшись гугл-календарем. Налаштування в гугл-календарі дозволяють внести зустрічі, що повторюються, в перелік ваших подій, щоб не було необхідності щоразу створювати їх вручну.

Іншим учасникам необхідно надати посилання на відеоконференцію, яку ви побачите у процесі створення події. Коли учасники будуть приєднуватися до конференції, натисніть «Дозволити». Найзручнішим способом залучити учасників є додавання їх електронних адрес при оформленні зустрічі. У цьому випадку додаткове підтвердження від вас не потрібне.

Під час трансляції можна переглянути список активних учасників конференції та відкрити чат конференції, скориставшись піктограмами у правому кутку вгорі екрана. Внизу ліворуч є інформація про зустріч. Внизу по центру екрану є кнопки управління мікрофоном, вебкамерою та завершення конференції. Натиснувши «Почати презентацію зараз» у нижньому правому кутку, можна демонструвати учням те, що відбувається на екрані комп'ютера.

У GoogleMeet можна записати всю відеоконференцію або її частину. У меню «Налаштування» в нижньому куті потрібно вибрати «Записувати зустріч», щоб завершити запис — «Припинити запис». Після завершення конференції відеозапис з'явиться на гугл-диску.

Сервіс для дистанційного проведення уроку Microsoft Teams. Корисним інструментом для дистанційного або гібридного навчання є Microsoft Teams. Їхні програми для навчання базовим програмам для освітніх закладів є безкоштовними. Але обов'язковою умовою доступу є акредитація школи. Тобто спочатку ваш навчальний заклад має бути зареєстрований у Office 365 Education, після чого викладачі та учні цього закладу отримають доступ до ряду програм, зокрема в Microsoft Teams.

Цей сервіс дозволяє налагодити повноцінне інтерактивне навчання: влаштовувати зустрічі онлайн, спільно працювати з файлами, створювати завдання для учнів та відслідковувати їхню успішність.

Для початку роботи потрібно авторизуватися на сайті Office.com та вибрати програму Teams. Наступний крок — створення команди класу «Команда» → «Створення команди» → виберіть тип команди «Клас», назвіть її та додайте учасників.

Команда Microsoft Teams має свої розгалужені канали, в яких містяться «Записи» для повідомлень «Файли» для збереження всіх необхідних навчальних матеріалів, «Блокнот для класу», «Завдання» для створення завдань та «Оцінки» учнів. Для кожної команди можна створити багато різних каналів, наприклад, щоб упорядкувати матеріали на теми.

У Microsoft Teams ви можна вести оптове або приватне спілкування текстовими повідомленнями, організовувати відео зустрічі, повноцінно формувати завдання для учнів та отримувати від них виконані роботи, а також виставляти оцінки.

2.2.3. Створення батьками ситуації успіху у процесі дистанційного навчання як умова розвитку самостійної пізнавальної діяльності молодших школярів

Під час навчання вдома у дітей виникають різні труднощі. Це і технічні проблеми з Інтернетом, недосконаліть чи відсутність комп'ютера, недостатні навички користувача, адаптація до електронної платформи та багато інших. Організація навчання також викликає багато питань у дітей та їхніх батьків – планування дня, контроль за виконанням завдань учителем, обладнання робочого місця, розподіл можливостей між декількома дітьми в сім'ї, які одночасно навчаються у дистанційному режимі. Однак дослідження показує, що найбільш актуальною проблемою для школярів, незалежно від їхнього віку, у ситуації є відсутність живого спілкування з однолітками.

Школа за умов ізоляції продовжує забезпечувати освітній процес, але як соціальний інститут, у якому створюються умови взаємодії учнів, практично перестає функціонувати. У зв'язку з цим, батькам слід розуміти, що й дитина перестав бути учасником соціально-психологічних явищ, які розгорталися під час уроків, інших заняттях, змінах, у шкільному дворі тощо. Спілкування під час навчання вдома зберігається, але з умовах цифрової середовища, набуває свої особливості. У дитини може суттєво змінитися коло спілкування та соціальний статус, що, як наслідок, позначиться на його психоемоційному стані та у навчальному процесі.

Підтримати дитину у важких йому моментах допоможе опора на провідну діяльність. У молодшому шкільному віці (7-11 років) провідна діяльність – навчальна. Слід сконцентруватися на тому, що це період

активного засвоєння нових знань та основне завдання – навчити дитину самостійно керувати цією діяльністю. Ситуація навчання дома хоча і є стресової для дитини, але й можливість розвитку навичок самостійності. При цьому сюжетно-рольова гра (провідна діяльність дошкільнят) ще зберігає своє значення, тому організація окремих навчальних завдань в ігровій формі допоможе підвищити інтерес та навчальну мотивацію дитини.

Більше половини батьків занепокоєні результатами дистанційного навчання своїх дітей. Як правило, цей стан виявляється у відчутті невизначеності та передчутті негативного розвитку подій. Випробовувати хвилювання за успіхи дитини – нормально. Однак у ситуації, коли батькам необхідно організувати навчання вдома, хвилювання посилюється у зв'язку з перерозподілом відповідальності та ресурсів, які раніше переважно забезпечувала школа.

Слід пам'ятати, що підвищена тривожність батьків легко переймається дітьми. Для збереження власного стабільного стану, постарайтеся також мінімізувати джерела токсичної інформації, а саме, портали новин і телевізійні передачі, які нагнітають обстановку навколо пандемії. Краще звертати увагу на не ангажовані сайти, наукові статті та дослідження, аналізувати холодні факти, не піддаватися загальній паніці. Батькам, як і дітям, необхідні прогулянки на свіжому повітрі з дотриманням соціальної дистанції та застосування засобів захисту. Якщо батько відчуває, що сам не може впоратися із наростаючою тривогою, можна звернутися до шкільного психолога.

У організації навчання дітей дома важливе значення має позиція батька. Більшість батьків, згідно з даними опитування, виступають у ролі контролера, координатора або обирають собі роль помічника. Однак часто батьки вдаються до того, щоб виконувати завдання за дитину, особливо це зустрічається в сім'ях із молодшими школярами. Необхідно відзначити, що добре організований контроль, що дозволяє батькові оцінювати знання, що отримуються дитиною, і вчасно надати необхідну допомогу. При цьому слід

пам'ятати, що прагнення контролювати має бути обернено пропорційно до рівня самостійності та відповідальності самої дитини.

У початковій школі батькам слід допомогти правильно організувати робоче місце дитини (достатнє освітлення, прибрати все зайве зі столу), домашню роботу дитина повинна виконувати сама, але незрозумілі їй моменти слід пояснити. Важливий баланс: що старше стає дитина, то менше їй потрібен зовнішній контроль із боку батьків і під час домашньої роботи.

Чим краще у дитини розвинені навички самостійної навчальної діяльності, тим менше вона потребує контролю та навпаки – надмірний контроль згубно впливає на розвиток ініціативи та творчого потенціалу.

Перевірка знань школяра дає інформацію не лише про правильний чи помилковий результат виконаного завдання, а й про правильність самої навчальної дії, що призвело до результату. Визначити свою позицію у навчальному процесі дитини допоможе діалог зі школою.

Навчання вдома не тільки накладає обмеження, а й відкриває ряд можливостей, які не завжди доступні в умовах класно-урочної системи школи. Більшість батьків відзначають, що використання дистанційних форм позитивно позначилося на розвитку самостійності, відповідальності, а також навичках планування та управління власним часом. Тобто метапредметні та особистісні компетенції, яким раніше не приділялося достатньої уваги при вивченні навчальних предметів, на місці можуть бути розвинені успішніше. Ситуація, що склалася, є ресурсною, на чому доцільно наголосити на діалозі «батько – дитина», «батько – педагог». У той самий час, що більше дитина виявляє самостійність, то лояльніше батько належить до запровадження дистанційних форм навчання.

При цьому, на думку частини батьків, навчання вдома негативно позначається на залученості та навчальній мотивації, тобто їхні діти не сприймають навчальний процес у дистанційній формі як цікавий для себе. Батьки спостерігають за зниженням концентрації уваги, частина дітей зазнає труднощів із саморегуляцією.

Якщо дитина не залучена, то навчальний процес стає для неї більш стресовою ситуацією, впоратися з якою з часом буде важче, оскільки існує ризик т.зв. «вигоряння». Зниження мотивації зустрічається у всіх вікових групах.

Відсутність мотивації до навчання у новій ситуації найбільше виявилося в дітей, котрим раніше були необхідні зовнішні чинники – контроль із боку вчителя, емоційно-психологічний контакт коїться з іншими учнями, почуття приналежності до групи тощо.

Що впливає на мотивацію дитини у навчальному процесі? Як правило, це оцінки, похвала батьків та педагогів, ситуація успіху, можливість випередити або наздогнати своїх однолітків, а також радість від пізнання та можливість самореалізації.

Навчаючись вдома, дитина завжди має змогу порівняти свої досягнення з успіхами інших дітей. Він обмежений у своєму онлайн-просторі. Єдиним критерієм її успішності є результат оцінки вчителем, тому важливо, щоб учень отримував якісний зворотний зв'язок. Це додатково провокує його.

Привернути увагу дитини до занять – перший та найважливіший крок. Недостатньо це зробити на початковому етапі навчання. Мотивувати потрібно протягом усього терміну навчання. Увага учнів підтримується у вигляді різноманітності завдань і типів подання матеріалу, зміни видів діяльності. Важливо зацікавити дитину, привернути її увагу до нестандартних, спірних, можливо навіть нереальних ідей. Однак, постійно бути уважним не вийде навіть у найдбайливішого учня. Особливо якщо інформація, яку він отримує, є теоретичною, складною для сприйняття.

Необхідно дозувати навантаження. Дотримуватись балансу між навчанням та відпочинком дитини,не допускати надмірного навантаження, оскільки саме воно сприяє спаду інтересу до процесу здобуття знань. Подбати про те, щоб у школяра було достатньо часу для відпочинку, захоплень та спілкування з друзями.

Слід*не забувати підкреслювати значущість освіти*, показувати позитивне ставлення батьків до школи та навчального процесу. Потрібно говорити дитині, що отримання знань необхідне здійснення її мрії, зробить її самостійним,бути коректними у висловлюваннях про педагогів та предметів.

Підтримувати впевненість дитини у власних силах. У школяра не повинно бути жодних сумнівів, що він не зможе засвоїти матеріал уроку, навчитися нового та отримати якісні знання. Важливо зміцнювати впевненість у тому, що він успішно опановує матеріал і справляється з поставленими завданнями.

Батькам потрібно створювати ситуації, в яких помилки є частиною нормального процесу засвоєння знань, необхідною умовою для того, щоб навчитися. Потрібно перетворювати будь-яку помилку на ресурс, засіб розвитку, а не привід для звинувачень, оскільки надмірний осуд за помилки формує страх невдачі. Потрібно враховувати індивідуальні особливості дитини, її переваги, допомагати їй знайти зв'язок між навчанням та інтересами.

Створення ситуації успіху батьками для дітей в умовах дистанційного навчання онлайн вдома є надзвичайно важливим аспектом. Ця успішність пов'язана з розвитком у дітей самостійної пізнавальної діяльності, оскільки вона стимулює їхню мотивацію, самодисципліну та навички самонавчання. Успішне навчання онлайн надає дітям віру в їхні здібності та допомагає сформувати позитивний ставлення до навчання в цілому. Така ситуація сприяє їхньому розвитку як інтелектуальної, так і психологічної готовності для досягнення успіху в освітньому процесі та подальшому житті.

Висновки до другого розділу

У даному розділі розглянуті важливі аспекти, пов'язані з підготовкою та здійсненням навчального процесу в умовах дистанційного навчання для молодших школярів. Діагностика рівня самостійної пізнавальної діяльності учнів початкової школи виявила певні особливості та потреби дітей у розвитку цієї важливої компетенції.

Обґрунтування організаційно-педагогічних умов розвитку самостійної пізнавальної діяльності молодших школярів засобами дистанційного навчання вказує на необхідність створення сприятливого середовища для навчання та розвитку учнів. Важливість використання методики змішаного навчання, системно-діяльнісного підходу до використання програмних засобів дистанційного навчання та активної підтримки з боку батьків підкреслюється як ключовий чинник успішного розвитку самостійної пізнавальної діяльності.

Важливо зазначити, що створення ситуацій успіху в процесі дистанційного навчання є важливим елементом, що сприяє позитивному ставленню учнів до навчання та мотивує їх до самостійної активності та навчальних досягнень.

Таким чином, розділ «Організаційно-педагогічні умови розвитку самостійної пізнавальної діяльності молодших школярів засобами дистанційного навчання» вказує на важливість створення оптимальних умов для розвитку навчальної самостійності учнів та підкреслює необхідність спільних зусиль педагогів, батьків та учнів для досягнення цієї мети.

ВИСНОВКИ

Виконання кваліфікаційної роботи передбачало комплексне дослідження проблеми розвитку самостійної пізнавальної діяльності молодших школярів з використанням засобів дистанційного навчання, в результаті якого ми дійшли до наступних висновків.

1. У першому розділі був проведений ретроспективний аналіз проблеми розвитку самостійної пізнавальної діяльності у науковій літературі, розглянуто сутність поняття «самостійна пізнавальна діяльність молодших школярів» та визначено специфіка її розвитку у дітей молодшого шкільного віку., а також обґрунтовано роль дистанційного навчання як засобу розвитку самостійної пізнавальної діяльності учнів початкової школи.

Розвиток пізнавальної активності у молодших школярів є фундаментальним завданням освіти, оскільки він сприяє не лише засвоєнню знань, але й формуванню критичного мислення, творчості, самостійності та інших важливих якостей, необхідних для успішного функціонування в сучасному суспільстві.

Пізнавальна активність визначається як активний та цілеспрямований процес, властивий кожному індивідууму, який спрямований на отримання, обробку та осмислення нової інформації, знань та дослідження навколишнього світу. Це внутрішній процес, за яким стоїть активність індивіда, його прагнення до розуміння та пізнання. Пізнавальна активність включає в себе різні аспекти, такі як спостереження, аналіз, уява, логічне мислення, експеримент, пам'ять і творчість. Вона є ключовим компонентом процесу навчання і розвитку особистості.

Розвиток пізнавальної активності молодших школярів визначається як систематичний процес стимулювання та формування здатностей дітей до активної пізнавальної діяльності, що сприяє їхньому розвитку, збагаченню знань та навичок, інтелектуальному росту та соціальній адаптації. Цей процес передбачає створення умов, спрямованих на розвиток внутрішнього

мотиву до навчання, підтримують активний пошук і відкриття нового, розвивають креативність та критичне мислення.

2. Специфіка розвитку самостійної пізнавальної діяльності учнів молодшого шкільного віку полягає в особливостях, які характеризують процес пізнання та активності дітей у віці від 6 до 11 років. Цей період в дитячому розвитку відзначається низкою важливих рис, які впливають на їхню здатність до самостійної пізнавальної діяльності. Молодші школярі починають проявляти активний інтерес до навчання і виявляють бажання вчитися самостійно. Вони поступово розвивають навички планування своєї навчальної діяльності, встановлення мети і завдання для досягнення успіху.

Специфіка розвитку самостійної пізнавальної діяльності учнів молодшого шкільного віку полягає в поступовому переході від залежності від дорослих до більшої самостійності та відповідальності у навчанні. Педагоги та батьки грають важливу роль у підтримці та сприянні цьому процесу, створюючи умови для розвитку пізнавальної активності дітей.

3. У другому розділі була проведена діагностика рівнів розвитку самостійної пізнавальної діяльності учнів початкової школи. Узагальнивши результати з усіх діагностиків, ми дійшли до висновків, що кількість дітей із високим рівнем пізнавальної активності становить 28% від загальної групи. Це свідчить про наявність в групі значної кількості дітей, які виявляють великий інтерес до навчання, готовність до активної пізнавальної діяльності та здатність до самостійного опрацювання інформації.

Діти на середньому рівні пізнавальної активності переважають і становлять 48% від усієї групи, щовказує на те, що більшість дітей виявляють певний інтерес до навчання та можуть ефективно займатися пізнавальною діяльністю, але їхній рівень активності може бути ще покращений.

Діти з низьким рівнем пізнавальної активності становлять 24% від загальної групи. Це свідчить про те, що частина дітей може потребувати

додаткової підтримки та стимулювання в розвитку своєї пізнавальної активності.

4. На основі аналізу психолого-педагогічних джерел та результатів дослідження нами було обґрунтовано організаційно-педагогічних умов,спрямованих на розвиток самостійної пізнавальної діяльності молодших школярів за допомогою дистанційного навчання, а саме:

- використання методики змішаного навчання з метою розвитку самостійної пізнавальної діяльності учнів початкової школи;
- системно-діяльнісний підхід у використанні різних програмних засобів дистанційного навчання з метою розвитку самостійної пізнавальної діяльності учнів початкової школи
- створення батьками ситуації успіху у процесі дистанційного навчання як умова розвитку самостійної пізнавальної діяльності молодших школярів

В рамках другого розділу були розглянуті та досліджені методики змішаного навчання, системно-діяльнісний підхід у використанні різних програмних засобів дистанційного навчання та важливість створення батьками ситуацій успіху у процесі дистанційного навчання як умови розвитку самостійної пізнавальної діяльності молодших школярів.

Загальні висновки дослідження підтверджують, що дистанційне навчання може стати ефективним інструментом для розвитку самостійної пізнавальної діяльності молодших школярів, але вимагає виваженої організації та врахування специфіки цього процесу в дітей молодшого віку.

Результати цієї роботи можуть бути корисними для педагогів та дослідників, які цікавляться питаннями розвитку самостійної пізнавальної діяльності у молодших школярів та застосуванням дистанційного навчання в освітньому процесі.

Самостійна пізнавальна діяльність є ключовою компетенцією, яка сприяє розвитку критичного мислення, творчості, вмінню самостійно шукати та аналізувати інформацію. У контексті дистанційного навчання, коли учні

перебувають віддалено від вчителів та однокласників, самостійність стає надзвичайно важливою умовою успішного освоєння навчального матеріалу та розвитку компетентностей.

Отже, результати дослідження підтверджують актуальність проблеми розвитку самостійної пізнавальної діяльності молодших школярів засобами дистанційного навчання. Розроблені у роботі теоретичні та організаційно-педагогічні підходи можуть бути використані для покращення якості навчання та підвищення активності учнів у процесі дистанційного навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексієнко С. Інноваційні технології навчання як засіб розвитку творчої активності учнів. Шкільний світ. 2010. № 10. 25с.
2. Андрієвська В.М., Олефіренко Н.В. Мультимедійні технології у початковій ланціосвіти //Інформаційні технології і засоби навчання. 2010. № 2 (16). Режим доступу дожурналу: http://www.ime.edu-ua.net/em.html, (http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/ITZN/em16/content/10avmeol.htm)
3. Антонова І.П. Індивідуальні особливості в мислительних процесах. Початкова школа 2005. № 3. С.49–52.
4. Барташнікова І. А. Як визначити рівень розумового розвитку дитини? Діагностика готовності дітей до навчання в школі: тести для дітей 5–7 років. Тернопіль: Богдан, 1998. 84 с.
5. Баюрко Н. В. Формування пізнавального інтересу молодших школярів до природи як психолого-педагогічна проблема. Materialsofthe XIV InternationalscientificandpracticalConferenceProceedingsofacademicscience 2018, August 30. September 7, 2018: Sheffield. Scienceandeducation LTD. P. 40-42.
6. Бєлая А., Бабакал О. Дистанційне навчання як засіб стимулювання самоосвіти. [Елексронний ресурс]. Режим доступу: http://surl.li/ogxvd
7. Биков В. Ю. Відкрита освіта і віртуальне навчання. Філософія педагогічної майстерності:Зб.наук.пр.Інститутпедагогічноїосвітиіосвітидорослих,ВінницькийдержавнийпедагогічнийуніверситетіменіМихайлаКоцюбинського.Київ - Вінниця:ДОВ«Вінниця»,2008.С.67-75.
8. Биков В. Ю. Інформатизація освіти і розвиток понятєво-термінологічного апаратусистем навчання і освіти. Професіоналізм викладача вищої школи: освітні технології. Миколаїв: ІЛІОН,2014.С.15-22.
9. БиковВ. Ю.

Моделіорганізаційнихсистемвідкритоїосвіти:Монографія.К.:Атіка,2008.684с.

10. Биков В. Ю., Задорожна Н. Т., Омельченко Т. Г. Сучасні підходи та принципи побудови порталів. Засоби і технології єдиного інформаційного освітнього простору:Зб. наук. праць / За ред. В.Ю.Бикова, Ю.О.Жука / Інститут засобів навчання АПНУкраїни.К.:Атіка,2004.С.17-44.
11. БиковВ.Ю.,КухаренкоВ.М.,СиротенкоН.Г.,РибалкоО.В.,Богачков Ю.М.Технологіяствореннядистанційногокурсу:Навчальнийпосібник. К.:Міленіум,2008.324с.
12. Брежнєва О. Формування пізнавальної активності у молодших школярів. Початкова школа. 2008. № 2. С.12-15.
13. Васильченко Л. В.Дистанційне навчання: науково-методичне забезпечення; інформаційний простір навчального закладу. Х.: Основа,2019.208с.(Серія«Управлінняшколою»)
14. Великий термінологічний словник сучасної української мови. К.: ВТФ «Перун», 2003. С. 228.
15. ВелитченкоЛ.К.Педагогічнавзаємодія:теоретичніосновипсихологічногоаналізу. К.:ПНЦАПНУкраїни,2005.302с.
16. Вікторенко І. Формування пізнавальної активності молодших школярів у процесі організації їхнього спілкування з батьками: дис… на здобуття наук. ступеня кандидата педагогічних наук: 13.00.09 / І. Вікторенко. Слов'янськ, 2002. 180 с.
17. Гомоляко Д.О. Умови оптимізації пізнавальної активності дітей 6 (7) років засобами пошуково-дослідницької діяльності. Ніжин, 2019. 103 с.
18. Данилова О.В., Манако В.В., Манако Д.В. Мультимедіа власноруч. Посібник длявикладачівшкіл.Видавництво«Педагогічнапреса».Київ,2006.124 стор.
19. Демидова Ю.О. Формування першооснов пізнавальної самостійності

старших дошкільників у конструктивній діяльності. Інститут проблем виховання АПН України, Київ, 2007. С. 76-79.

20(а) ДержавнийстандартпочатковоїосвітиURL:https://bit.ly/3SkQoPL(датазвернення:12.05.2022).

20. Дистанційна освіта за кордоном та в Україні. URL: https://ukrreferat.com/chapters/pedagogika/distantsijna-osvita-za-kordonom-ta-v-ukraini-referat.html
21. Дистанційне навчання в навчальному закладі. Нормативно-правова база. URL: https://krschool48.wixsite.com/webpage/distancijne-navchannya
22. Довгаль О.Г. Розвиток пізнавальної активності дітей молодшого шкільного віку в різних видах діяльності. Інститут проблем виховання АПН України. Київ, 2019. С. 58-64.
23. Долинський Є.В. Дистанційне навчання – одна з прогресивних форм підготовки фахівців. Теоретичні питання культури, освіти та виховання: Збірник наукових праць. Вип.42 / За заг. ред. проф. Матвієнко О.В. К.:Вид. центр КНЛУ, 2018. С.202-207.
24. Дуднік Ю. С., Дудник Ю. С., Левчук Н. В. Формування пізнавальних інтересів молодших школярів. Проблеми педагогіки і психології. 2018. № 4. С.27-35.
25. Заброцький М. Вікова психологія: навч. посіб. К.: МАУП, 2008. 92 с.
26. Завгородня Т. К., Прокопів Л. М., Стражнікова І. В. Історія педагогіки: навчально-методичний посібник. Івано-Франківськ, 2014. 160с
27. Задесенець М.П. Вікові особливості розвитку дітей і формування особистості. К., 2006. 145 с.
28. Задорожна-Княгницька Л. В. Історія педагогіки : навчальний посібник для студентів ЗВО. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2020. 364с.
29. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII.ми URL: http://surl.li/oeamg
30. Іванеко Ю. Дистанційне навчання як засіб розвитку самоорганізації

студентів. Проблеми сучасної психології. 2020. №49. С.60-83.

31. Іванюк І. В. Формування понятійно-термінологічного апарату з питань розвитку дистанційної освіти. Інформаційні технології і засоби навчання. 2012. №5 (31). URL: https://core.ac.uk/download/pdf/14343034.pdf
32. Історія дистанційного навчання. Кафедра менеджменту Львівського торгово-економічного університету. URL: https://kerivnyk.info/istoriya-dystantsijnoho-navchannya
33. Калошин В.Ф. Пошукова активність – основа творчості. Обдарована дитина. 2011. № 3. С. 2-5.
34. Кононко О. Л. Самостійність як чинник становлення моральної позиції в дитинстві. Педагогіка і психологія. 2008. № 4. С.12–24.
35. Концепція діяльності Українського центру дистанційної освіти Національного технічного університету «Київський політехнічний інститут». Київ: КПІ, 2000. 5 с.
36. Корбут О.Г. Дистанційне навчання: моделі, технології, перспективи. URL: http://confesp.fl.kpi.ua/sites/default/files/korbut_o._g._tezi.pdf
37. Кравченко Т. Розвиток пізнавальної активності і самостійності учнів на уроках української мови. Початкова школа. 2001. № 5. С.12-15.
38. Кремень В. Г. Освіта і наука в Україні – інноваційні аспекти. Стратегія. Реалізація. Результати. Київ: Грамота, 2005. 48 с.
39. Купновицька І.Г. Дистанційна форма навчання, як один із методів підвищення мотивації навчання студентами заочної форми підготовки. Прикарпатський вісник НТШ. Пульс. 2019. № 6. С. 73–79.
40. КухаренкоВ.М.Дистанційненавчанняусхемах.Посібник.Харків,2011.64с.
41. Ладивір С. Пізнавальний розвиток: пошук ефективних шляхів. Початкова школа. 2022. № 10. С. 4-7.
42. Ладивір С.О. Психолого-педагогічні умови розвитку інтелектуального потенціалу дитини. Актуальні проблеми психології: зб. наук. пр. / за заг. ред. С.Д.Максименка, С.О.Ладивір; Ін-т психології ім. Г.С.Костюка АПН

України К., 2006. Т. 4, вип. 3. С. 66–70.

43. Левківський М.В. Історія педагогіки: Навч. метод. посібник. Вид. 4 те,. Навч. пос. К.: Центр учбової літератури, 2017. 190с.
44. Литвиненко І. Багатоканальна діяльність – засіб розвитку пізнавальної активності. Початкова школа. 2002. № 4. С.22.
45. Лозова В.І. Позанавчальна пізнавальна діяльність та її вплив на формування особистості школяра. Управління школою. 2003. № 10 (22). С.16 – 22.
46. Лотоцька А., Пасічник О. Організація дистанційного навчання в школі: методичні рекомендації. Київ: Травень, 2020. 71 с.
47. Лупаренко С. Є. Специфіка розвитку пізнавальної активності учнів молодшого шкільного віку. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загаль. 2009. С.284.
48. Марусинець М. Розвиток пізнавальної активності: психологічні умови та дидактичні засоби. Початкова школа. 2009. № 11-12. С. 7-9.
49. МашбицьЮ.І.Актуальніпсихолого-педагогічніпроблемидистанційногонавчання.Інститутпсихології ім.Г.С. КостюкаНАПНУкраїни / Лабораторія нових інформаційних технологій навчання. Режим доступу до журн.:http://psy-science.com.ua/PsInsUa.html. Заголовок з екрана.
50. Митник О. Пізнавальні завдання для розвитку здібностей особистості. Початкова школа. 2001. № 6. С. 14-16.
51. Муковіз О.П. Основи дистанційного навчання у початковій освіті: навчально-методичний посібник. Умань: Візаві, 2018. 128 с.
52. Мультимедіа в дистанційних навчальних курсах на основі WWW. Програма длявикладачів.Електроннийресурс.http://learn.irtc.org.ua/program/3kursa/first.html
53. Мухацька Б. Стимулювання пізнавальної активності дітей. Краків: WN AP, 2017. 318 с.

54. Назарець Л.М. Формування пізнавального інтересу учнів. Обдарована дитина: Науково-практичний освітньо-популярний журнал для педагогів, батьків та дітей. 2009. №4. С.61-65.
55. Наказ Міністерства освіти і науки України від 25.04.2013 № 466 «Про затвердження Положення про дистанційне навчання». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13#Text
56. Ніколенко Л. Т. Розвиток пізнавальної активності і самостійності учнів. Початкова школа. 2001. № 8. С.28.
57. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf
58. Нова українська школа. МОН. URL: https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola
59. Ноздрова О. П. Дидактична гра як засіб стимулювання пізнавальної активності учнів 6–7-річного віку: автореф. дис. … канд. пед. наук: спец. 13.00.09. «Теорія навчання». Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, Харків, 2008. 22 с.
60. Осадчий В.В. Сучасні тенденції використання інформаційних технологій у навчальному процесі вищої педагогічної школи. Педагогічний процес: теорія і практика : Збірник наук. праць. К.: Видавництво П/П «ЕКМО», 2019. Вип. 2. С.190-207.
61. Пашнев Б. Вивчення пізнавальної діяльності учнів: опитувальник. Психолог. 2006. №5 (лютий). С. 18-22.
62. Педагогічний словник / За редакцією дійсного члена АПН України Ярмаченка М. Д. К.: Педагогічна думка, 2011. 514 с.
63. Пінчук О. П. Дидактичний потенціал мультимедійних технологій у загальноосвітнійшколі. Наукові записки. Серія педагогічні та історичні науки. К.: ВидвоНПУіменіМ.П.Драгоманова.2007.Вип.LXVI(66).С.155-164.

64. Пінчук О.П. Результатиекспериментальнихдосліджень застосуваннямультимедійних технологій в навчальному процесі базової школи. Проблемиосвіти:наук.зб./[Кол.авт.].К.:Інститутінноваційнихтехнологійізмістуосвіти МОНУкраїни,2008.Вип.55.С.41-50.

65. Пожар Н. В. Групові форми організації пізнавальної діяльності старшокласниківв умовах інформатизації навчання: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед.наук:спец.13.00.01«теоріятаісторіяпедагогіки».Харків, 2009.16с.

65а. Полякова О. Програмні засоби дистанційного навчання. Наука. Освіта. Молодь. 2021, Ч. 2. С. 110-112. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://library.udpu.edu.ua/library_files/stud_konferenzia/2021/2/38.pdf

66. Постанова від 24 червня 2022 року №711 «Про початок навчального року під час дії правового режиму воєнного стану в Україні». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/711-2022-%D0%BF#Text

67. Про організацію освітнього процесу в закладах освіти під час епідемічної безпеки. URL: http://surl.li/oeane

68. Прокопенко В.І. Освіта: традиції у сьогоденні. Наука і суспільство. 2008. № 5, 6. С.56-59.

69. Прокопенко В.І. Підготовка дітей шостого року життя до навчально-пізнавальної діяльності у школі. Наука і суспільство. 2008. № 3, 4. С.25-28.

70. Психологічна енциклопедія / Автор-упорядник О.М.Степанов. К.: «Академвидав», 2006. 424с.

71. Савченко О.Я. Розвиток пізнавальної самостійності молодших школярів. К. 2012. 176 с.

72. Сапунова Л.А. Розвиток пізнавальної активності учнів початкових класів у навчальному процесі.Таврійський вісник освіти. 2013. №. 1. С. 205-210.

73. Скільський Д. Історія зарубіжної педагогіки : посіб. К. : Смолоскип, 2011. 376 с.
74. Скрипченко О.В. Психолого-педагогічні основи навчання: Навчальний посібник для викладачів психології і педагогіки, аспірантів, студентів педагогічних та курсантів військових навчальних закладів. К: Український Центр духовної культури, 2008. 420с.
75. Словник іншомовних слів. К.: Наукова думка, 2000. 350с.
76. Смольникова Г. Нові відкриття щодня: організація пізнавальної діяльності дітей. Початкове навчання. 2013. №3. С.6-11.
77. СмульсонМ. Л. Середовищедистанційногонавчання:психологічнізасадипроектування. Інститут психології ім. Г.С.Костюка НАПН України /Лабораторія нових інформаційних технологій навчання. Режим доступу: http://psy-science.com.ua/PsInsUa.html.
78. Стадник Г. А. Психологічні особливості етапу розвитку пізнавальної активності в молодшому шкільному віці. Особистість і трансформаційні процеси у суспільстві. Психолого-педагогічні проблеми сучасної освіти: зб. наук. пр. Х., 2009. Ч. 3. С.149–151.
79. Стадник Г.О. Вивчення пізнавальної активності дітей. Дошкільне виховання. 2002. № 9. С.6–8.
80. Степаненко С. В. Про трансформацію системи заочної освіти в умовах інтеграції в Європейський освітній простір. Вища школа. 2007. № 2. С.31–37
81. Терлецька Л.Г. Психологія дитинства: навч. посіб. К.: Главник, 2016. 144с.
82. Ткачук Т.А. Спілкування з дорослим як детермінанта розвитку пізнавальної активності дітей молодшого шкільного віку. Проблеми загальної та педагогічної психології: зб. наук. пр. Ін-ту психології ім. Г.С.Костюка АПН України. К., 2014. Т. 6, вип. 5. С. 355–359.
83. Улятовська Є.А. Активізація самостійної пізнавальної діяльності учня як

педагогічна проблема. Вісник одеського інституту внутрішніх справ. 2008. №1. С. 137-141.

84. Ушинский К. Д. Человеккак предмет воспитания: опыт пед. антропологи / К. Д. Ушинский. М. : ФАИР-ПРЕСС; Гранд, 2004. 575 с. 24.
85. Ушинський К. Д. Про народність у громадському вихованні. Вибрані пед. твори: [у 2-х т.]. Т. 1. К., 1983.
86. Філоненко М. Психологія спілкування Навчальний посібник / К.: Центр учбовоїлітератури,2008.224с.http://www.info-library.com.ua/books-book-163.html
87. Хассон В. Дж. Критерії якості дистанційної освіти. Вища освіта. 2004. №1. С. 92-99
88. Царенко В. О. Вебінар як технологія навчального співробітництва учнів і вчителівсередніх шкіл. Інформаційні технології в освіті: Збірник наук. праць. Херсон: ХДУ,2017.Вип.9с.89-93.
89. Царенко В. О.Застосування середовища вебінарів для підтримки спільної навчальноїдіяльностіучнівстаршихкласів.Науковізаписки.Кіровогр ад:РВВКДПУім.В.Винниченка,201.Вип.98.с.273-276.
90. Шевцова О.А. Організація пізнавальної діяльності в школі. Х.: Вид. група «Основа», 2018. 300 с.
91. Щербакова К. Розвивати пізнавальну активність дитини. Національне виховання. 2000. № 11. С.8–9.
92. Юрченко О. Навчання через діалог і мотивацію до успіху. Директор школи. 2014. № 4. С.54–59.
93. Як європейські реформи змінюють українську школу. URL: https://www.eurointegration.com.ua/experts/2020/09/1/7113800/
94. Яценко Г.Ю. Комунікативність в системі дистанційного навчання: фактори інтенсифікації: автореф. дис… канд. філос. наук: 09.00.10 / Яценко Ганна Юріївна / АПНУкраїни;Інститутвищоїосвіти.К.,2008.16с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Діагностична методика "Дерево бажань" (В.Юркевич)

Мета: вивчення пізнавальної активності дітей (використовуються картинки та словесні ситуації)

1. Чарівник може виконати 5 твоїх бажань. Щоб ти попросив у нього? (6 хв.)

2. Мудрець може відповісти на будь-які запитання. Що б ти запитав у нього? (реєструються перші 5 відповідей) – 6 хв.

3. Килим-літак миттєво доставить тебе куди ти захочеш. Куди б ти хотів злітати? (реєструються перші 5 відповідей) – 6 хв.

4. Чудо-машина вміє все на світі: шити, пекти пироги, мити посуд, робити будь-які іграшки. Що має зробити чудо-машина на твій наказ? - 5 хв.

5. Головна книга країни Уяви. У ній будь-які історії про все на світі. Про що ти хотів би дізнатися з цієї книги? - 5 хв.

6. Ти опинився разом із мамою в такому місці, де все дозволяється. Ти можеш робити все, що твоїй душі завгодно. Придумай, що ти б у такому разі робив? – (реєструються перші 5 відповідей) – 4 хв.

З відповідей вибираються відповіді пізнавального характеру.

Високий рівень пізнавальної потреби – 9 відповідей та вище.

Середній рівень пізнавальної потреби – від 3 до 8 відповідей.

Низький рівень пізнавальної потреби – 2 та менше відповідей.

Якісний аналіз:

Високий рівень – прагнення поринути у причинно-наслідкові зв'язки явищ, чітко проявляється дослідницький інтерес до світу.

Середній рівень – потреба у знаннях є, але приваблює лише конкретна інформація, причому досить поверхова.

Низький рівень – діти задовольняються односкладовою інформацією, наприклад, їх цікавить реальність почутої колись казки, легенди тощо.

Всі ці судження мають пізнавальний характер, але відрізняються різним рівнем складності.

Відповіді «споживчого» змісту – мати іграшки, проводити дозвілля без пізнавальних цілей.

Креативні ситуації – 2, 3, 4, 5.

Додаток Б

Методика на виявлення рівнів розвитку внутрішньої мотивації навчальної діяльності учнів, їх спрямованості та ставлення до навчальних предметів. Цей тест складається з 20 суджень, на які можна відповідати "+", якщо судження відповідає вашому власному ставленню, або "-", якщо ви не погоджуєтеся з ним. Обчисліть кількість "+", щоб визначити рівень вашої внутрішньої мотивації та ставлення до навчання.

Методика виявлення внутрішньої мотивації:

1. Я завжди прагну досягти найкращих результатів у навчанні.
2. Навчання для мене - це можливість розвивати свої здібності і знання.
3. Я завжди цікавлюся новими знаннями та вмію самостійно вивчати новий матеріал.
4. Я вірю, що навчання може допомогти мені досягти своїх мето
5. Для мене важливо розуміти, які знання і навички я отримую в результаті навчання.
6. Я завжди ставлю перед собою виклик вивчити щось нове і цікаве.
7. Навчання - це для мене не просто обов'язок, а радість.
8. Я ретельно готуюся до уроків і занять.
9. Вивчення нових предметів для мене - це захоплення.
10. Я вірю у свої здібності та можливості.
11. Для мене важливо розуміти, яким чином навчальний матеріал застосовується в реальному житті.
12. Навчання - це шлях до саморозвитку.
13. Я завжди цікавлюся новими знаннями та вивчаю їх навіть поза школою.
14. Навчання - це цікаве та захоплююче заняття.
15. Для мене важливо розуміти, чому я вивчаю той чи інший предмет.
16. Я вважаю, що навчання допомагає мені зростати як особистість.
17. Навчання - це спосіб досягти своїх особистих цілей.
18. Я завжди намагаюся вчитися краще і зростати.

19.Для мене важливо мати можливість обирати те, що я вивчаю.

20.Я вважаю, що навчання - це важливо для моєї майбутньої кар'єри і життя.

Аналіз результатів:

Підрахуйте кількість "+", які ви відзначили. Чим більше "+", тим ви більше схильні до внутрішньої мотивації та позитивного ставлення до навчання.

При цьому, менше "+", або більше "-" може вказувати на менший рівень внутрішньої мотивації та менш позитивне ставлення до навчання.

Зверніть увагу, що ця методика є лише загальним інструментом та не заміняє більш детальних та комплексних психометричних тестів.

Додаток В

Зміст блоків питань для розмови на етапі, що констатує

1 блок. ЯДС.

1. Яка наука вивчає живу природу?

2. Можеш назвати ознаки живої та неживої природи?

3. Що є природні тіла та небесні, у чому їх відмінності?

4. Що таке речовина? У яких станах може бути?

5. Чому і навіщо люди охороняють чистоту повітря?

6. Яка наука займається вивченням життя рослин?

7. Якими діями може допомогти охороні природи? 8. Що відрізняє людину від інших живих істот?

9. Які є органи чуття людини і за що вони відповідають?

10. Як називається здатність людини порівнювати, встановлювати зв'язок між предметами?

2 блок. Літературне читання.

1. Хто написав казку «Лисичка-сестричка і ведмідь-братець»?

2. У казці «Снігова королева» головна героїня Герда шукала свого друга. Якого ім'я мав цей друг?

3. Що справився Пінгвін у казці «Пінгвін Порошенко»?

4. Як називається хлопчик-персонаж казки, який нічого не боявся?

5. У якому оповіданні Марка Твена хлопчик Том Сойєр знайшов скарб?

6. Назвіть головного героя з оповідання «Червона шапочка». Які пригоди сталися з нею в лісі?

7. Що головний герой оповідання «Колосок» зробив із спійманим колоском?

8. Які пригоди трапилися з Винни-Пухом у казці А.А. Мілна? Назвіть хоча б одного із його друзів.

3 блок. Правила безпечного життя.

1. Навіщо потрібно знати свій організм?
2. Які органи людини знаєш? Які функції вони виконують?
3. Скільки налічується органів чуття?
4. Як треба діяти, якщо раптом почалася пожежа?
5. Переходячи дорогу, яких правил потрібно дотримуватися?
6. Чому небезпечно гуляти, коли темніє на вулиці?
7. Що потрібно робити у задимленому приміщенні?
8. Як уберегтися від удару блискавки?
9. Як виглядають заборонні знаки?
10. Які отруйні гриби ти знаєш і чому їх не можна вживати?

Додаток В

«Методика дослідження рівня пізнавальної активності за опитувальником

ТЕСТ

1. Тобіподобаєтьсявиконувати:
   а)легкі навчальнізавдання; б)складні
2. Ти заперечуєш, коли хто-небудь підказує тобі хід виконання важкогозавдання?
   а) так; б) ні
3. Як ти вважаєш, перерви в школі повинні бути довшими?
   а) так; б) ні
4. Тиколи-небудьспізнювавсяназаняття?
   а) так; б)ні
5. Тобі хотілося б, щоб після пояснення нового матеріалу вчитель відразувикликавтебедодошки для виконаннявправи?
   а) так; б) ні
6. Тобібільшеподобаєтьсявиконуватинавчальнезавдання:
   а)однимспособом б)шукатирізніспособирозв'язання
7. Тобі зазвичай хочеться вчитися після хвороби?
   а) так; б) ні
8. Тобіподобаютьсяскладніконтрольніроботи?
   а) так; б) ні
9. Ти завжди поводишся таким чином, що у вчителів не виникає підставзробититобізауваження?
   а) так; б)ні
10. Тивважаєшзакращенауроці:
    а)самостійновиконуватизавдання?б)слухатипоясненнявчителя?
11. Тивважавбизакращевиконувати:
    а)декільканевеликихзавдань? б)одневеликейважкеівесьурок?
12. У тебе виникають запитання до вчителя під час пояснення навчальногоматеріалу?
    а) так; б) ні
13. Якбивзагалінеставилиоцінок,то,натвоюдумку,дітиувашомукласінавчалисябгірше,ніж тепер?
    а) так; б)ні
14. Чи бувало так, що ти прийшов до школи, не вивчивши всіх уроків?
    а) так; б) ні
15. Чихотівбити,щоббуло меншеуроківушколізосновних предметів?
    а) так; б) ні
16. Тобі подобається виконувати важке завдання:

а)разом зівсім класом? б)самостійно?

17. Тизгадуєшудомапідчасзаняттяіншоюсправоюпротенове,щодізнавсяна уроках?

а) так; б) ні

18. Ти вважаєш, що підручники дуже товсті і їх краще зробити тоншими?

а) так; б) ні

19. Тизавждивиконуєште,прощопроситьтебевчитель?

а) так; б) ні

20. Чи заглядаєш ти іноді до тлумачних словників (фразеологізмів,етимологічного абословника іншомовних слів), щоб уточнити якесь запитання?

а) так; б) ні

21. Ти часто розповідаєш батькам або знайомим про те нове та цікаве, про щодізнаєшсяна уроках?

а) так; б) ні

22. Деякі учні вважають, що у школі дітям потрібно ставити тільки най кращіоцінки,аінших оцінок не ставити. Ти теж так вважаєш?

а) так; б) ні

23. Тичастодоповнюєшвідповідііншихучнівнауроці?

а) так; б) ні

24. Якщо ти розпочав читати яку-небудь книгу, то обов'язково дочитаєш її докінця?

а) так; б)ні

25. Чихотівбити,щобнезадавалидомашніхзавдань?

а) так; б) ні

26. Чи здається тобі іноді, що набридає постійно дізнаватися про щось нове іновена уроках?

а) так; б)ні

27. Тобі важко було б висидіти підряд декілька уроків з одного й того жосновного предмета (наприклад, мови, математики)?

а) так; б) ні

28. Тивважавбизакращеграти:

а)унескладнірозважальніігри? б) ускладніігри,депотрібнобагато думати?

29. Ти коли-небудь користувався підказкою?

а) так; б) ні

30. Якщотиневідразузнаходишвідповідь,розв'язуючизадачу,то:

а)постійнодумаєшпро неїупошуках відповіді? б) не витрачаєш багато зусиль на її розв'язання і починаєшзайматисячимосьіншим?

31. Ти вважаєш, що потрібно задавати:

а)простідомашнізавдання? б)складнідомашнізавдання?

32. Тобі набридло б виконувати одне велике важке завдання два уроки підряд?

а) так; б) ні

33. Чи хотів би ти відвідувати який-небудь предметний урок?

а) так; б) ні

34. Ти заздриш іноді тим дітям, які навчаються краще за тебе?

а) так; б) ні

35. Чи здається тобі, що вчителі іноді помиляються, пояснюючи матеріал науроці?

а) так; б)ні

36. Чи хотів би ти замість навчання займатися одним видом спорту або якимисьіграми?

а) так; б) ні

37. Чи здається тобі іноді, що ти міг би щось винайти?

а) так; б) ні

38. Типроглядаєшушкільнихпідручниках матеріал,якийушколіщенепроходили?

а) так; б) ні

39. Чирадієштисвоїмуспіхамушколі?

а) так; б) ні

40. Ти шукаєш відповіді на запитання, що виникають на уроках, не тільки впідручниках,алей в інших книжках (наприклад, науково-популярних)?

а) так; б) ні

41. Чи подобається тобі під час літніх канікул читати або проглядатипідручникидля наступного класу?

а) так; б) ні

42. Якбитисамставивсобіоцінкизасвоївідповіді,утебеоцінкибулиб:

а) кращими; б) гіршими?

43. Тобіприноситьбільшезадоволення:

а)колитиодержуєшправильнувідповідьпідчасрозв'язання задачі? б)сампроцесрозв'язаннязадачі?

44. Тизавждиуважнослухаєшусіпоясненнявчителянауроці?

а) так; б) ні

45. Як ти вважаєш, чи потрібно сперечатися з учителем, якщо ти маєш власнуточкузорузтого абоіншогопитання?

а) так; б)ні

46. Чи хотів би ти іноді, щоб матеріал з мови або математики, який учитель незавершив пояснювати, він продовжував пояснювати на наступному уроці замістьфізкультуриабоякої-небудьрозваги?

а) так; б)ні

47.Тихотівби:

а)добревиконати легкуконтрольнуроботуі одержатихорошу оцінку; б)послухатипоясненняновогоматеріалу?

48.Тобіподобається,якщотеберідковикликаютьнауроках?

а) так; б) ні

49.Тизавждипідготовленийдопочаткузанять?

а) так; б) ні

50.Чихотівбити,щобподовжилисяканікули?

а) так; б) ні

51.Коли ти займаєшся на уроці цікавим навчальним завданням, чи важковідвернутитвоюувагу якою-небудь іншою цікавою, але сторонньою справою?

а) так; б) ні

52.Чидумаєштиінодінаперервіпротенове,прощотидізнавсянауроці?

а) так; б) ні

Опрацюваннярезультатівтестування.

Опитувальникскладаєтьсяздвох групзапитань:

1) 42запитання,спрямованінавивченняпізнавальноїактивності;

2) 10 запитань, з допомогою яких досліджується показник нещирості абосоціально бажаноївідповіді.

Варіанти індивідуальних відповідей порівнюються з ключем. За кожен збігнараховується 1 бал. Загальна сума набраних балів порівнюється з наявниминормамидля відповіднихвікових груп.

Віковийдіапазондлявикористанняопитувальникарозпочинаєтьсяз9років

.

Ключ

Пізнавальна активність: 1б, 2а, 3б, 5а, 6б, 7а, 8а, 10а, 11б, 12а, 13б, 15б,16б,17а,18б,20а,21а,22б,23а,25б,26б,27б,28б,30а,31б,32б,33а,35а,36б,

37а,38а,40а,41а,42б,43б,45а,46а,47б,48б,50б,51а,52а.

*Шкаланещирості:*4б,9а,14б,19а,24а,29б,34б,39б,44а,49а.

Заумовізбігусемиібільшевідповідейза«шкалоюнещирості»результатидо слідженняважаютьсянедійснимидлядітейвіковогодіапазону11 -12років.

Заумовізбігувосьмиібільшевідповідейза«шкалоюнещирості»результати дослідженняважаютьсянедійснимидлядітейвіковогодіапазону9 -10років.

Низькийрівеньпізнавальноїактивності:
0 - 12 балів;*Середній рівень пізнавальної активності:*
13 - 25 балів;*Високийрівеньпізнавальноїактивності:*
26 -42бали

Додаток Г

Перевернутий клас:
покрокова інструкція для вчителя

Модель уроку

Не існує єдиної моделі уроку. Перевернутий клас - термін широко використовують для опису структури практично будь-яких занять, які будуються на перегляді попередньо запам'ятованої лекції з подальшим обговоренням у класі. Та все ж, можна виділити дві моделі сценарію уроку:

1 модель – домашній перегляд однієї або кількох лекцій (5-7 хв кожна, відео,презентація або текст). Між лекціями можуть бути паузи для перевірки засвоєного. В класі по даній лекції: складають ментальну карту (coggle.it), працюють над завданням робочого листа,створюють інфографіку, плакати, анімацію; працюють в групах; здійснюють дослідження; конструюють нові поняття і зв'язки тощо.

2 модель за основу бере теорію циклів Девіда Колба.

Модель Колба – теорія психолога навчання дорослих Девіда Колба, присвячена поетапному формування розумових дій. Вона в різних варіаціях широко застосовується в ході інтерактивних уроків. Цикл накопичення особистого досвіду, обмірковування, роздуми і дії.

Структура уроку

1. Мотивація

Починається урок з досвіду, а не з оголошення теми, як на традиційному уроці. Для практики підійдуть: листи, матеріали для створення брошур чи буклетів, документи тощо. Мета: пробудити інтерес через практичну діяльність,щоб вони отримали практичний досвід.

2. Закріплення

Мета: закріплення теорії: відео,презентація, текст, гіперссилки, хмарки слів.

3. Вивчення нового матеріалу

Формування компетенцій. Для учнів було достатньо свободи. Тепер вони мають зв'язати той досвід,що отримали і теорію,яку почули і видати у вигляді: карти понять, фіксації ключових слів, схем, хмарки слів тощо.

Мета: осмислити досвід через теорію, що отримали.

4. Оцінювання

Демонстрація досвіду: інсценування, навчаючи інших, створення власної виставки, створення нового матеріалу, тексту. Робота в групах: мозковий штурм, перевірка себе за допомогою тесту, моделювання ситуації, демонстрація відео, обговорення.

Ключові моменти уроку

1.Учень активний

2.Вчитель творчий

3.Всі навчальні матеріали доступні

4. Контент (це будь-яке інформаційне наповнення чого-небудь (картинки, текст, схеми, відеоролики.) дає відповідь на запитання: навіщо це учням? Чого вони можу досягнути?

5. Дебрифинг – підведення підсумків уроку. Заключний етап уроку, на якому зазвичай вчитель запитує, що було ефективно на уроці, що - ні, збирає побажання, зауваження, і в підсумку узагальнює пройдене і спонукає до подальшого самостійного і більш глибокого вивчення матеріалу.

Карта для дебрифінгу

1. Я зрозумів,що….

2. Мені сподобалося….

3. Мені пригодиться….

4. Я б змінив….

5. Питання,на які бажаю знайти відповідь….

6. Я не зрозумів….

Для того, щоб такий урок реалізувати необхідно пам’ятати про поради та враховувати труднощі та перешкоди.

Практичні поради

1. Визначити ключові цілі уроку (від простих до складних).

2. Вибудувати схему розповіді. При цьому дати відповідь на запитання:

- Що зможуть зробити учні з цією інформацією?

- Які види діяльності допоможуть закріпити матеріал?

- Чи зможуть учні розширити знання за допомогою практики: дискусії,проєктів…

- Як можна організувати і контролювати спільну роботу в класі?

- Як можна закріплені знання використати в різних ситуаціях?

3. Під час підготовки відео або презентацій подавати матеріал стисло, пояснювати змістовно, закінчувати швидко.

4. Можливі такі пункти: прочитай, запам’ятай, склади, подивись, захоплюйся, ознайомся.

5. Розвивати власну творчість

6. Постійно розвиватися. При «перевернутому навчанні» вчитель має бачити рівень успішності кожного в процесі виконання практичних завдань,щоб вчасно допомогти.

Труднощі

НЕ всі підготують домашнє завдання. Для таких учнів на уроці провести індивідуальне пояснення,включити в роботу груп.

Не всі мають доступ до технічних засобів навчання

Реакція батьків (Необхідно інформувати батьків. Вони перші союзники)

Можлива дезінформація . Тому давати конкретні посилання на конкретні джерела,гіперссилки

Володіння ІКТ

Перехід до перевернутого навчання триває від 2 до 5 років

Не у всіх класах можлива така форма навчання

У контексті «перевернутого навчання» постає питання: як зацікавити дітей вивчати матеріал на випередження вдома, коли і звичайне домашнє завдання учні виконують не завжди якісно. Мабуть, єдиний спосіб вирішення цієї проблеми полягає в тому, що відео уроки, відео лекції чи підручники, які використовуються в даній методиці, повинні бути цікавими, насиченими та зрозумілими не лише вчителю, а і школяреві

Основна перешкода:

На жаль, в умовах української школи використання лише підручників і робочих зошитів не є повною концепцією «перевернутого навчання, але такий підхід з попереднім переглядом удома нового матеріалу в підручнику є поки що найбільш реальним в сучасних умовах.

Поради щодо використання підручників:

- використання лаконічних (не більше 5-6 сторінок на урок) підручників;
- попереднє ознайомлення учнів із новим навчальним матеріалом удома;
- на уроці — короткі пояснення нового навчального матеріалу за текстом підручника;
- оцінювання знань і навичок учнів при виконанні практичної роботи;
- проведення на кожному уроці формування та перевірки навичок, що базуються на матеріалі поточного уроку;
- виставлення оцінок як сукупної за знання теорії та практичні навички;
- дозвіл на використання учнями інформаційних матеріалів під час роботи;
- запровадження засобів унеможливлення й невигідності списування;
- індивідуальний захист (здача) своїх практичних робіт.
- підготовка таких рубрик: «прочитай», «проаналізуй», «запам’ятай», «подивись», «склади», «перефразуй» тощо.

Практика показує, що технологія «перевернутого навчання» дає змогу істотно покращити показники успішності,але вибір за вчителем. Адже підготовка сценарію уроку вимагає від вчителя затрати часу, знання ІКТ,

творчості, поглиблення знань (учні можуть задати різнопланові запитання), вміння конструювати і перебудовувати урок тощо. У контексті «переверненого навчання» виникає чимало запитань. На мою думку, єдиний спосіб вирішення зазначеної проблеми полягає в тому, щоб матеріали, які використовуються в зазначеній технології були цікавими та насиченими.

Додаток Д

Розробка конспекту уроку з математики з використанням методу «Перевернутий клас»

«Площа. Формула площі прямокутника »(3-й клас)

Мета уроку:

Освітні: закріпити знання за формулами обчислення площі та периметра прямокутника; показати різноманітність застосування математики в реальному житті; вдосконалення обчислювальних навичок.

Розвиваючі: розвивати пізнавальний інтерес, логічне мислення, увагу, навички самоконтролю.

Виховні: виховувати працелюбність, акуратність при виконанні обчислень, прищеплювати інтерес до математики

Завдання уроку: перевірити знання учнів з освоєння основних прийомів обчислення значень площі і периметра прямокутника; навчити творчо застосовувати свої знання при вирішенні реальних завдань.

Тип уроку: систематизація та відпрацювання знань по темі.

Форми уроку: колективна, індивідуальна, групова.

Попереднє домашнє завдання:

Завдання	Посилання на ресурс	Час виконання
Подивіться відеоролик, запишіть в зошит для теорії поняття одиничного квадрата, формулу площі, одиниця виміру площі	http://qoo.by/2YTS	9.36
Закріпіть матеріал за допомогою тренажерів	http://qoo.by/2YU2	6
Перевірте знання за допомогою тесту 1	http://qoo.by/2YUV	3

Хід уроку:

1. Організаційний момент.

Привіт діти! Вчора вдома ви переглянули відеоматеріал по темі «Площа прямокутника», а сьогодні ми з вами станемо на один урок інженерами-будівельниками та будемо вчитися застосовувати отримані знання на практиці. Але не тільки ми будемо просто проектувати, будувати, а станемо ще економістами і досліджуємо економні витрати матеріалів для периметрів і площ об'єктів. Бюро-це дружна команда. Тому на початку уроку ви всі сіли по групах і це стало родзинкою уроку, скоро ви дізнаєтеся - чим ви будете сьогодні займатися.

2. Усна робота.

2.1 Щоб стати інженером ми повинні вміти добре рахувати в умі. Всі учні грають в математичне лото (5 хв.). Правильні відповіді закривають картками. З решти букв збирають слово «Площа».

Б 3	Л 10	К 25	Щ 32
А 20	В 40	Ь 209	М 140
Г 99	П 11	Ж 4	Д 180
У 30	Я 18	О 36	Ф 108

Завдання до математичного лото.

Незнайка пройшов по стежці 12 км зі швидкістю 4 км / год. Скільки часу він був у дорозі?

Вовк вирішив провідати собаку в селі. Швидкість вовка 20 км / год. Яка відстань слід пробігти вовку до зустрічі за 2 години?

Корабель піратів пройшов відстань 50 км за 2 години. Знайдіть швидкість піратського корабля.

Бджола летить зі швидкістю 35 км / ч. Яка відстань пролетить бджола в пошуках нектару за 4 години?

Іван царевич повинен відправитися в тридев'яте царство, до якого відстань 2800 км. Швидкість килима-літака 700 км / ч. Скільки часу йому буде потрібно на переліт до тридев'ятому царстві?

Марія - майстриня відрізала косинку і вирішила її підшити. Обчисліть периметр косинки-трикутника, всі сторони якого рівні 33 см.

Царівна-Несміяна знайшла у матері дзеркало. Дзеркало має форму квадрата. Обчисліть периметр квадрата зі стороною 27 дм.

Малюк вручив Карлсон торт. Обчисліть периметр торта у формі прямокутника, якщо його сторони рівні 5ДМ і 4 дм.

Маша попросила Медведя зробити басейн. Обчисліть периметр прямокутного басейну, якщо його сторони рівні 3 м і 12 м.

З решти букв складають слово «площа».

2.2. Учитель: Діти, ми з вами сьогодні будемо знаходити площі прямокутника і квадрата в реальних задачах. Але перш за все нам необхідно згадати і систематизувати отриману вчора інформацію Для цього дайте відповідь, будь ласка, на питання:

Що називається прямокутником?

Які вимірювання має прямокутник?

Як вони позначаються?

Що таке одиничний квадрат?

Як знайти площу прямокутника? S = a • b.

Які вимірювання треба провести, щоб знайти площу прямокутника?

Які фігури називаються рівними?

Як знайти площу квадрата? S = a2

Як знайти площу всієї фігури, знаючи площі всіх її частин?

Що треба зробити, якщо одиниці виміру довжини і ширини різні, наприклад см і дм?

2.3. Заповніть таблицю.

S		21 км^2	160 мм^2	
a	10 см		4 см	6 м
b	8 см	3 км		60 дм

Учні називають свої відповіді. Перевірка за допомогою слайда.

S	80 см^2	21 км^2	160 мм^2	36 м^2
a	10 см	7 км	4 мм	6 м
b	8 см	3 км	4 см	60 дм

6. Практичне завдання. Робота в групах.

Ми на уроці будемо не тільки конструкторами, але і практиками. А конструктору без математики ніяк не можна. Уявіть собі, що в наше конструкторське бюро надійшла пропозиція сконструювати дитячий майданчик, а в першу чергу дитячу пісочницю.

Мозковий штурм. Як ви думаєте, що необхідно знати про пісочниці?

(Який форми пісочниця? З якого матеріалу? Чи буде дах? Прикраси пісочниці? Скільки треба піску в пісочницю?)

Отже, перше завдання:

Розрахувати кількість матеріалу на пісочницю: периметр пісочниці квадратної форми з дерева, розміри якої 150см на 150см. Пісочниця буде заввишки з 2 дощок, кожна шириною 10см. По периметру зверху прибита ще одна дошка. Довжина однієї дошки на складі 6

Рішення: Периметр квадрата P = 4a, де a = 150см. P = 4 * 150 = 600см. Так як бік пісочниці складається з 2 дощок, то 600 * 2 = 1200см. Зверху ще по периметру 600см, тобто 1200 + 600 = 1800см. 1800: 6м = 1800: 600 = 3 (дошки)

Друге завдання.

Пісочницю необхідно пофарбувати в три кольори: зелений, червоний і жовтий. Периметр однієї дошки 6м і ширина 10 см. Скільки необхідно фарби

на всі 3 дошки, якщо фарбувати їх потрібно тільки зовні, але в 2 шари. Витрата фарби на 1кв.м - 130г.

Рішення. Знайдемо площу однієї дошки 600 * 10 = 6000 см2 . Переведемо 6000 см2 = 0,6м2. 0,6 * 130 * 2 = 156г одного кольору фарби. 156 * 3 = 468г фарби треба трьох кольорів для пісочниці.

Третє завдання. Визначити скільки необхідно дитячих відерець об'ємом 1 л, щоб перенести півтонни дрібного піску в пісочницю. Чи можете ви запропонувати інший спосіб засипання пісочниці відерцями? Довідка. Відерце з піском 1 літр важить 1,5 кг.

Рішення: Півтонни це 500кг. Щоб дізнатися скільки потрібно відерець для перенесення піску 500: 1,5 = 333, (3). Пісок не можна залишати, тому округляємо в більшу сторону, тобто 334 відерця.

Вдосконалюємо завдання і допоможемо малюкам, самі перенесемо пісок. Візьмемо відра по 3 л об'ємом. Тоді відро з піском буде важити 1,5 * 3 = 4,5 кг. 500: 4,5 = 111, (1). Значить відер потрібно 112 штук. У класі 25 учнів, значить приблизно по 5 відер кожному.

Учитель: Ми добре попрацювали. Я думаю малюки будуть задоволені нашою роботою.

Фізкультхвилинка. Дані прямокутник зі сторонами 3 см і 2 см.

1.Зігніть кисті стільки разів, чому дорівнює площа Прямокутника.

2. Обертів головою стільки раз, чому дорівнює периметр прямокутника.

3.Присядьте стільки раз, чому дорівнює площа квадрата зі стороною 3см.

Учитель. Учні, а тепер ми вирішимо з вами всі разом реальну задачу.

Завдання. У парку культури побудували гігантські шахи. Розмір сторони ігрового поля дорівнює 12м. Визначте площу цього атракціону в гектарах.

Рішення. S = a2 = 12 * 12 = 144м2: 10000 = 0,0144га

Завдання додому:

1) Біля селищної школи виділили земельну ділянку розміром 77 м х 100 м. Скільки потрібно купити цементних труб для кріплення огорожі, якщо вони встановлюються через 3,5 м.

2) Для покриття підлог в коридорах офісу куплено 2 шматки килимової доріжки довжиною по 16,2 м і 2 шматки - по 16,4 м. Чи вистачить купленої доріжки, якщо довжина коридорів 24,7м, 26,5м і 17,3 м? Якщо немає, то дізнайтеся, скільки метрів коридору залишиться не вкрите килимовою доріжкою?

Додаток Е

УрокЯДСу3-мукласі наосновімоделі«Перевернутийклас»

Мета: ознайомити учнів з осінніми місяцями; розкрити походження назв місяців осені; вчити описувати красу природи восени та позитивні емоції,які вона викликає; розвивати уяву, фантазію, мовлення, спостережливість, пам’ять; виховувати любов доприроди.

Дляпроведенняурокувикористовувалосятакеобладнання:крейдов адошка,ватман,доступдоІнтернету,комп’ютери,планшетичи смартфони,проектор і комп’ютеручителя,телевізор,аудіо(колонки);кольоровийпапір,ножиці, клей,картинкиосені,тварин,птахів. Напередодні проведення уроку діти отримали домашнє завдання:прочитатипараграфпідручниказтеми«Осінь.Ознакиосені».

Урок розпочинається з розмови з учнями продомашнє завдання,з’ясування незрозумілих питань та їх обговорення. Після чого клас поділяється на 3 групи:

До1-їгрупивходятьучні,якізпевнихпричиннеознайомились із новою темою. Їм пропонується ознайомитись із нею,використовуючи такі цифрові ресурси: https://www.youtube.com/watch?v=p9KSJCMsNaA,https://www.youtube.com/watch?v=cMMi5G9KEDk.

Учні2-їгрупиотримуютьзавданнядляроботизІнтернет-ресурсомhttp://learningapps.org/user/taldukinaua. А саме:

Відгадатикросворд

Обратиознакиосені

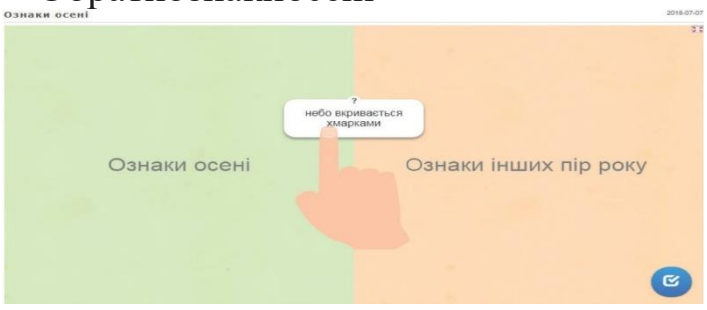

Доповнититекст

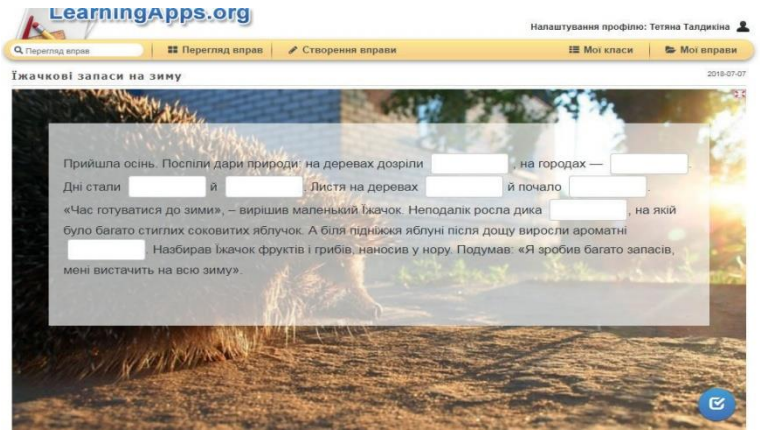

ПРИРОДА ВОСЕНИ

Ознаки осені

1. «Одягни» дерево осіннім листям. Поряд намалюй, як воно виглядатиме взимку.

2. За допомогою цифр розташуй осінні місяці у правильній послідовності.
Листопад Вересень Жовтень

3. Пограй із сусідом по парті. Почни: «Якби я був чарівником, то я зробив би так, щоб восени …». Нехай твій товариш завершить. Виграє той, хто вигадає більше чарівних ситуацій.

Учні 3-ї групи активнопрацюють у класі,виконуючи вправи в робочому зошиті.

Після закінчення учні 3-ї групи розпочинають створення групового проекту на тему «Осінь»,використовуючи раніше підготовлений матеріал.

Посередині уроку вчитель організовує фізкультхвилинку,після чоговідбувається зміна видів діяльності у групах.Учні 1-ї групи виконують вправи онлайн;учні 2-ї групи виконують завдання в робочому зошиті та починають працювати над проектом; учні 3-ї групи продовжують виконання проекту.

В кінці уроку відбувається представлення готових проектів та їх обговорення. Після чогопідбиваються підсумки уроку.

Додаток Є

Орієнтовнаструктураконспектуурокузамоделлю «Змінаробочихзон/Ротаціястанцій»

Підготовка до будь-якого уроку потребує написання його конспекту. Нижче подаємоорієнтовну структуру конспекту уроку за моделлю «Зміна робочих зон/Ротація станцій»*(див. табл.)*.

Орієнтовнаструктураконспектуурокузамоделлю «Змінаробочихзон/Ротаціястанцій»

Структурні елементи	**Приклади**
Клас	1клас
Навчальний предмет	Математика
Тема	Числадругогодесятка,порядоклічбиприрахунку
Мета (записати як результат)	На кінець кожногоуроку кожен учень *буде знати*: Назви чисел другогодесятка і порядок лічби при рахунку. Накінецькожногоурокукоженучень*будеуміти (зможе продемонструвати)*: Читати й записувати числа другогодесятка Порівнювати числа в межах 20 Виконувати обрахунки в межах другогодесятка Розв'язувати задачі вивчених видів Виконуватизавданнятворчого тапошукового характеру Аргументувативласнупозиціюікоординуватиїї з позицією партнерів під час пошуку спільного рішення Оцінюватисебе,межівласногознанняйнезнання
Інструменти дляперевірки досягнутих результатів	Із наведеного переліку оберіть необхідне: тест, опитування, виконання завдання, створення продукту як результату виконання певногопроекту,портфоліо,самостійна/контрольнаробота
Критеріїта показникиоцінюваннярезультатів	Вкажіть конкретні критерії та показники оцінювання результатів. Наприклад, якщо інструмент перевірки – тест, необхідно вказати тестзусімазапитаннямитаваріантамивідповідей на них, а також правильні відповіді. Якщо результат навчання – публічний виступ,вкажіть критерії оцінювання публічного виступу і шкалу для оцінювання
Основні етапиуроку	Початок уроку (постановка завдання) – 5 хвилин Роботанастанції1–10хвилин+2хвилини переходи Роботанастанції2–10хвилин+2хвилини переходи Роботанастанції3–10хвилин+2хвилини переходи Завершенняуроку:4хвилини
Маршрут	Група1:«Роботазучителем»–«Роботаонлайн»– «Проект»

и рухугрупза станціями	Група2: «Робота онлайн»– «Проект»– «Робота з учителем» Група 3: «Проект»– «Робота з учителем» – «Робота онлайн»
Необхідне обладнання	Ноутбук з можливістю виходу в ІнтернетТабличкинакожнуокремустанцію«Станція роботизучителем»,«Станціяроботионлайн», «Проектнаробота». Маршрутрухустанціямидлякожноїгрупи. Листи самооцінювання, на яких учень має позначитикольором свійрівеньзасвоєння навчальногозмістунакожнійстанції*(наприклад, намалюватитрикруги;датикожномуодну зназ:«Роботазучителем», «Роботаонлайн»чи«Проект»;позначитикольоромкоженкруг: зелений – «все зрозуміло; жовтий – «помиляюсь»; червоний – «не розумію».)* Кольоровіолівці Інше*(вкажіть усе необхідне для проведення уроку обладнання)*
Необхідні дидактичні матеріали	Підручник(вкажітьназву,автора/авторів,рік видання) Карточкидляроботивпарі Логінтапарольдовходунацифровуплатформу (дляроботинастанції«Роботаонлайн») Інструкціящодо роботионлайн*(Ввійдітьна платформу.Введітьлогінтапароль.Оберіть відповідний навчальнийпредмет.Знайдіть завдання.Виконайтезапропонованезавдання.)* тощо
Хідуроку	
Група1	**Станція«Роботазучителем»** ***Роботазапідручником*** 1. №…*(вкажітьномерзавдання), стор.…(вкажітьномерсторінки),формаорганізації:…(наприклад:індивідуальнаробота, роботавпарі, роботазаланцюжком тощо)* Зміст завдання *(наприклад: «Назвіть пропущені числа», «Порівняйте числа» тощо)* 2. №…*(вкажітьномерзавдання), стор.…(вкажітьномерсторінки),формаорганізації:…(наприклад:індивідуальнаробота, роботавпарі, роботазаланцюжком тощо)* Зміст завдання *(наприклад: «Назвіть пропущені числа», «Порівняйте числа» тощо)* 3. №…*(вкажітьномерзавдання), стор.…(вкажітьномерсторінки),формаорганізації:…(наприклад:індивідуальнаробота, роботавпарі, роботазаланцюжком тощо)* Змістзавдання*(наприклад:«Назвітьпропущенічисла»,«Порівняйте числа»тощо)*
Група1	**Станція«Роботаонлайн»** Учніпрацюютьнаплатформі… (вказати платформу) 1.Змістзавдання*(розмістітьскріншотиекрануцифровогоресурсу,на яких видно зміст завдання)* 2.Змістзавдання*(розмістітьскріншотиекрануцифровогоресурсу,на яких видно зміст завдання)* 3.Змістзавдання*(розмістітьскріншотиекрануцифрового ресурсу,на*

	якихвиднозмістзавдання)
Група1	**Станція«Проект»** Учні виконують групове завдання (проект) Зміст завдання *(якщо це завдання ізпідручника,вкажітьйогономер тасторінку,назвутаавторапідручника; якщо це завдання з цифровогоресурсу,зробіть скріншот екрану і розмістіть його тут)*
Група2	**Станція«Роботаонлайн»** Учніпрацюютьнаплатформі… (вказати платформу) 1. Змістзавдання*(розмістітьскріншотиекрануцифровогоресурсу,на яких видно зміст завдання)* 2. Змістзавдання*(розмістітьскріншотиекрануцифровогоресурсу,на яких видно зміст завдання)* 3. Змістзавдання*(розмістітьскріншотиекрануцифровогоресурсу,на яких видно зміст завдання)*
Група2	**Станція«Проект»** Учні виконують групове завдання (проект) Зміст завдання *(якщо це завдання ізпідручника,вкажітьйогономер тасторінку,назвутаавторапідручника; якщо це завдання з цифровогоресурсу,зробіть скріншот екрану і розмістіть його тут)*
Група2	**Станція«Роботазучителем»** ***Роботазапідручником*** 1. № … *(вкажіть номер завдання)*, стор.… *(вкажіть номер сторінки),* формаорганізації:…*(наприклад: індивідуальнаробота,роботав парі, робота за ланцюжком тощо)* Змістзавдання*(наприклад:«Назвітьпропущенічисла», «Порівняйте числа» тощо)* 2. № … *(вкажіть номер завдання)*, стор.… *(вкажіть номер сторінки),* формаорганізації:…*(наприклад: індивідуальнаробота,роботав парі, робота за ланцюжком тощо)* Змістзавдання*(наприклад:«Назвітьпропущенічисла», «Порівняйте числа» тощо)* 3. № … *(вкажіть номер завдання)*, стор.… *(вкажіть номер сторінки),* формаорганізації:…*(наприклад: індивідуальнаробота,роботав парі, робота за ланцюжком тощо)* Змістзавдання*(наприклад:«Назвітьпропущенічисла», «Порівняйте числа» тощо)*
Група3	**Станція«Проект»** Учні виконують групове завдання (проект) Зміст завдання *(якщо це завдання ізпідручника,вкажітьйогономер тасторінку,назвутаавторапідручника; якщо це завдання з цифровогоресурсу,зробіть скріншот екрану і розмістіть його тут)*
Група3	**Станція«Роботазучителем»** ***Роботазапідручником*** 1. № … *(вкажіть номер завдання)*, стор.… *(вкажіть номер сторінки),* формаорганізації:…*(наприклад: індивідуальнаробота,роботав парі, робота за ланцюжком тощо)*

	Змістзавдання*(наприклад:«Назвітьпропущенічисла», «Порівняйте числа» тощо)* 2. № … *(вкажіть номер завдання)*, стор.… *(вкажіть номер сторінки),* формаорганізації:…*(наприклад: індивідуальнаробота,роботав парі, робота за ланцюжком тощо)* Змістзавдання*(наприклад:«Назвітьпропущенічисла», «Порівняйте числа» тощо)* 3. № … *(вкажіть номер завдання)*, стор.… *(вкажіть номер сторінки),* формаорганізації:…*(наприклад: індивідуальнаробота,роботав парі, робота за ланцюжком тощо)* Змістзавдання*(наприклад:«Назвітьпропущенічисла», «Порівняйте числа» тощо)*
Група3	**Станція«Роботаонлайн»** Учніпрацюютьнаплатформі… (вказати платформу) 1. Змістзавдання*(розмістітьскріншотиекрануцифровогоресурсу,на яких видно зміст завдання)* 2. Змістзавдання*(розмістітьскріншотиекрануцифровогоресурсу,на яких видно зміст завдання)* 3. Змістзавдання*(розмістітьскріншотиекрануцифрового ресурсу,на якихвиднозмістзавдання)*
Завершення уроку	Підбиттяпідсумківуроку.Подорож станціями завершилася, кожна із груп представляє свій проект. Самооцінювання учнями роботи на станціях за допомогою листів самооцінювання. Орієнтовні запитання до учнів: “У подорожах станціями хтоіз вас не відчував труднощів у виконанні завдань? Хто помилявся та зміг сам виправитипомилки?Комубула потрібнадопомога?”тощо

Додаток Ж

Основні форми онлайн-комунікації

Відеоконференція— це конференція в режимі реального часу онлайн. Вона проводиться у визначений день і час. Відеоконференція — один із сучасних способів зв'язку, що дозволяє проводити заняття у «віддалених класах», коли учні і вчитель/ка перебувають на відстані.

Форум — найпоширеніша форма спілкування вчителя вчительки й учнів у дистанційному навчанні.

Чат— спілкування користувачів мережі в режимі реального часу, засіб оперативної комунікації людей через інтернет. Є кілька різновидів чатів: текстовий, голосовий, аудіо-, відеочат. Найбільш поширений — текстовий чат.

Блог— це форма спілкування, яка нагадує форум, де право на публікацію належить одній особі чи групі людей. Автор(учитель/ка, один учень/учениця чи їх група) розміщує на сайті свого мережевого щоденника (блогу) допис (твір, есе)і надає можливість іншим учням прочитати й прокоментувати розміщений матеріал.

Електронна пошта— це стандартний сервіс інтернету,.

Анкетування— для поточного контролю в ході дистанційного навчання зручно використовувати різноманітні анкети.

Анкета є достатньо гнучким інструментом, оскільки питання можна ставити безліччю різних способів. У дистанційному навчанні після засвоєння кожної теми можна використовувати анкети, в яких учень/учениця може зробити самооцінку результатів навчання за такими показниками: зрозумів зрозуміла, можу розв'язати самостійно; зрозумів/зрозуміла, можу розв'язати з підказкою; не зрозумів/не зрозуміла,

Соціальні мережі, служби обміну миттєвими повідомленнями та мобільні застосунки на кшталт*Viber*дозволяють створювати закриті групи, спільноти, чати, вестиобговорення тем, завдань, проблем, інформації